

Gener 2016

Núm. 120

3a. època

Acull!

*Butlletí dels Oblats Benedictins
de l'Abadia de Montserrat*

QUAN VA DESPUNTAR EL DIA,
JESÚS ES PRESENTÀ A LA RIBA DEL LLAC,
PERÒ ELS DEIXEBLES NO SABIEN QUE ERA ELL.

(Jn 21,4)

Acull!

*Butlletí dels Oblats Benedictins
de l'Abadia de Montserrat*

Gener 2016
Núm. 120
3a. època

Foto portada: *Clarobscur a Tiberiades –
juliol 2014* (Faustina Font)

Imprimeix: Agpograf
Pujades, 124
08005 - Barcelona

Dipòsit legal: B-2907-1996

SUMARI

- 3 NO ESCLAUS SINÓ GERMANS
Francesc, papa
- 9 LA CANONITZACIÓ DELS DOS PAPES,
L'ÚLTIM REPTE DEL PAPA FRANCESC
Bernabé Dalmau
- 16 EL PAPA PAU VI.
ESBÓS DE LA SEVA FIGURA I LA SEVA
ESTIMA PER MONTSERRAT
Josep Miquel Bausset
- 18 L'ESGLÉSIA EN LA SOCIETAT CATALANA
Pare Abat Josep Maria Soler
- 23 LA MORT I LA VIDA ETERNA.
UNES REFLEXIONS D'AMBRÒS DE MILÀ
I D'AGUSTÍ D'HIPONA
Joan Torra
- 26 EL MARTIRI DE LA INDIFERÈNCIA
Manel Nin

CRÒNICA

- 28 VIATGE A PORTUGAL – Estiu 2013
Teresa Maria Castanyer
- 45 PELEGRINATGE A TERRA SANTA – Estiu 2014
Teresa Maria Castanyer

NOTIFICACIONS

- 65 ENTRADES I OBLACIONS
66 ELS NOSTRES DIFUNTS
67 CALENDARI D'ACTIVITATS 2016

NO ESCLAUS, SINÓ GERMANS

Missatge del Papa Francesc
per a la celebració de la XLVIII Jornada mundial de la pau (1 gener 2015)

Estimats germans i germanes.

1. Al començament d'un nou any, que rebem com una gràcia i un do de Déu a la humanitat, desitjo dirigir a cada home i dona, així com als pobles i nacions del món, als caps d'Estat i de Govern, i als líders de les diferents religions, els meus millors desitjos de pau, que acompanyo amb les meves oracions per la fi de les guerres, els conflictes i els molts sofriments causats per l'home o per antigues i noves epidèmies, així com pels devastadors efectes dels desastres naturals. Pre-go de manera especial perquè, responent a la nostra vocació comuna de col·laborar amb Déu i amb tots els homes de bona voluntat en la promoció de la concòrdia i la pau en el món, resistim a la temptació de comportar-nos d'una manera indigna de la nostra humanitat.

En el missatge per a l'1 de gener passat, vaig assenyalar que del «desig d'una vida plena... forma part un anhel indeleble de fraternitat, que ens invita a la comunió amb els altres, en qui trobem no enemics o contrincants, sinó germans a qui acollir i estimar».¹ Essent l'home un ésser relacional, destinat a realitzar-se en un context de relacions interpersonals inspira-

¹ Missatge per a la Jornada Mundial de la Pau 2014, n. 1.

des per la justícia i la caritat, és essencial que pel seu desenvolupament es reconegui i es respecti la seva dignitat, llibertat i autonomia. Per desgràcia, el flagell cada vegada més generalitzat de l'explotació de l'home per part de l'home danya seriosament la vida de comunió i la crida a estrènyer relacions interpersonals marcades pel respecte, la justícia i la caritat. Aquest fenomen abominable, que trepitja els drets fonamentals dels altres i aniquila la seva llibertat i dignitat, adquireix múltiples formes sobre les quals desitjo fer una breu reflexió, de manera que, a la llum de la Paraula de Déu, considerem tots els homes «no esclaus, sinó germans».

A L'ESCOLTA DEL PROJECTE DE DÉU SOBRE LA HUMANITAT

2. El tema que he escollit per aquest missatge recorda la carta de sant Pau a Filèmon, en la qual li demana que rebi Onèsim, antic esclau de Filèmon i que després es va fer cristià, mereixent per això, segons Pau, que sigui considerat com un *germà*. Així escriu l'Apòstol de les gents: «Qui sap si Onèsim es va separar un moment de tu perquè ara el recobris per sempre! I no ja com un esclau, sinó molt més que això: com un germà estimat» (Flm 1,15-16). Onèsim es convertí en *germà* de Filèmon en fer-se cristià. Així, la conversió a

Crist, al començament d'una vida de *deixebles en Crist*, constitueix un *nou naixement* (cf. 2 Co 5,17; 1Pe 1,3) que regenera la *fraternitat* com a vincle fundant de la vida familiar i base de la vida social.

Al llibre del Gènesi, llegim que Déu va crear l'home, *home i dona*, i els va beneir, perquè creixessin i es multipliquessin (cf. 1,27-28). Va fer que Adam i Eva fossin pares, els quals, complint la benedicció de Déu de ser fecunds i multiplicar-se, conceberen la primera *fraternitat*, la de Caïn i Abel. Caïn i Abel eren germans, perquè vénen del mateix ventre, i per tant tenen el mateix origen, naturalesa i dignitat dels seus pares, creats a imatge i semblança de Déu.

Però la *fraternitat* expressa també la multiplicitat i diferència que hi ha entre els germans, si bé units pel naixement i per la mateixa naturalesa i dignitat. Com a *germans i germanes*, totes les persones estan per naturalesa relacionades amb les altres, de les quals es diferencien però amb les quals comparteixen el mateix origen, naturalesa i dignitat. Gràcies a això la *fraternitat* crea la xarxa de relacions fonamentals per a la construcció de la família humana creada per Déu.

Per desgràcia, entre la primera creació que narra el llibre del Gènesi i el *nou naixement* en Crist, que fa dels creients germans i germanes del «primer d'una multitud de germans» (Rm 8,29), es troba la realitat negativa del pecat, que moltes vegades interromp la fraternitat creatural i deforma contínuament la bellesa i noblesa d'ésser *germans i germanes* de la mateixa família humana. Caïn, a més de no suportar el seu germà Abel, el mata per enveja cometent el primer fratricidi. «L'assassinat d'Abel per part de

Caïn deixa constància tràgicament del rebuig radical de la vocació a ser germans. La seva història (cf. Gn 4,1-16) posa en evidència la dificultat de la tasca a què estan cridats tots els homes, viure units, preocupant-se els uns dels altres».²

També en la història de la família de Noè i els seus fills (cf. Gn 9,18-27), la maldat de Cam contra el seu pare és el que empeny Noè a maleir el fill irreverent i beneir els altres, que sí que l'honraven, donant lloc a una desigualtat entre germans nascuts del mateix ventre.

A la història dels orígens de la família humana, el pecat de la separació de Déu, de la figura del pare i del germà, es converteix en una expressió del rebuig de la comunió traduïnt-se en la cultura de l'esclavitud (cf. Gn 9,25-27), amb les conseqüències que això comporta i que es perpetuen de generació en generació: rebuig de l'altre, maltractament de les persones, violació de la dignitat i els drets fonamentals, la institucionalització de la desigualtat. D'aquí brolla la necessitat de convertir-se contínuament a l'Aliança, consumada per l'oblació de Crist a la creu, segurs que «on abundà el pecat, sobreabundà la gràcia... per Jesucrist» (Rm 5,20.21). Ell, el *Fill estimat* (cf. Mt 3,17), va venir a revelar l'amor del Pare per la humanitat. Qui escolta l'evangeli, i respon a la crida a la conversió, arriba a ser en Jesús «germà i germana, i mare» (Mt 12,50) i, per tant, *fill adoptiu* del seu Pare (cf. Ef 1,5).

No s'arriba a ser cristià, fill del Pare i germà en Crist, per una disposició divina autoritativa, sense el concurs de la llibertat personal, és

² Missatge per a la Jornada Mundial de la Pau 2014, n. 2.

a dir, sense convertir-se *lliurement* a Crist. Ser fill de Déu respon a l'imperatiu de la conversió: «Convertiu-vos i que cada un de vosaltres es faci batejar en el nom de Jesucrist per obtenir el perdó dels pecats, i així rebreu el do de l'Esperit Sant» (Ac 2,38). Tots els que respongueren amb la fe i la vida a aquesta predicació de Pere entraren en la *fraternitat* de la primera comunitat cristiana (cf. 1Pe 2,17; Ac 1,15.16; 6,3; 15,23): jueus i grecs, esclaus i homes lliures (cf. 1Co 12,13; Ga 3,28), la diversitat d'origen i condició social dels quals no disminueix la dignitat de cadascú, ni exclou ningú de la pertinença al Poble de Déu. Per això, la comunitat cristiana és el lloc de la comunió viscuda en l'amor entre els germans (cf. Rm 12,10; 1Te 4,9; Hb 13,1; 1Pe 1,22; 2Pe 1,7).

Tot això demostra com la Bona Nova de Jesucrist, per la qual Déu fa «noves totes les coses» (Ap 21,5),³ també és capaç de redimir les relacions entre els homes, inclosa aquella entre un esclau i el seu amo, destacant el que ambdós tenen en comú: la filiació adoptiva i el vincle de fraternitat en Crist. El mateix Jesús digué als seus deixebles: «Ja no us dic servents, perquè el servent no sap què fa el seu amo. A vosaltres us he dit amics perquè us he fet conèixer tot allò que he sentit del meu Pare» (Jn 15,15).

MÚLTIPLES ROSTRES DE L'ESCLAVITUD DE LLAVORS I D'ARA

3. Des de temps immemorials, les diferents societats humanes coneixen el fenomen de la submissió de l'home per part de l'home.

³ Cf. Exhortació apostòlica *Evangelii gaudium*, 11.

Hi ha hagut períodes en la història humana en què la institució de l'esclavitud estava generalment acceptada i regulada pel dret, que establia qui naixia lliure, i qui, en canvi, naixia esclau, i en quines condicions la persona nascuda lliure podia perdre la seva llibertat o obtenir-la de nou. En altres paraules, el mateix dret admetia que algunes persones podien o havien de ser considerades propietat d'una altra persona, la qual podia disposar lliurement d'elles; l'esclau podia ser venut i comprat, cedit i adquirit com una mercaderia.

Avui, com a resultat d'un desenvolupament positiu de la consciència de la humanitat, l'esclavitud, crim de lesa humanitat,⁴ està oficialment abolida en el món. El dret de tota persona a no ser sotmesa a esclavitud ni a servitud està recone-

gut en el dret internacional com a norma inderogable.

No obstant això, malgrat que la comunitat internacional ha adoptat diversos acords per a posar fi a l'esclavitud en totes les seves formes, i ha disposat diverses estratègies per a combatre aquest fenomen, encara hi ha milions de persones –infants, homes i dones de totes les edats– privats de la seva llibertat i obligats a viure en condicions similars a l'esclavitud.

Em refereixo a tants *treballadors i treballadores, fins i tot menors, oprimits* de manera formal o informal en tots els sectors, des del treball domèstic al de l'agricultura, de la indústria manufacturera a la mineria, tant als països on la legislació laboral no compleix amb les mínimes normes i estàndards internacionals, com, encara que de manera il·legal, en aquells la legislació dels quals protegeix els treballadors.

Penso també en les condicions de vida de *molts emigrants* que, en el seu dramàtic viatge, pateixen la fam, es veuen privats de la llibertat, desposseïts dels seus béns o dels quals s'abusa físicament i sexual. En aquells que, un cop arribats al seu destí després d'un viatge duríssim i amb por i inseguretat, són detinguts en condicions de vegades inhumanes. Penso en els que es veuen obligats a la clandestinitat per diferents motius socials, polítics i econòmics, i en aquells que, per tal de romandre dins de la llei, accepten viure i treballar en condicions inadmissibles, sobretot quan les legislacions nacionals creen o permeten una dependència estructural del treballador emigrat respecte a l'ocupador, com per exemple quan es condiciona la legalitat de l'estada al contracte de treball... Sí, penso en el «treball esclau».

Penso en les *persones obligades a exercir la prostitució*, entre les quals

⁴ Cf. Discurs a l'Associació internacional de Dret penal, 23 d'octubre de 2014.

hi ha molts menors, i en els *esclaus i esclaves sexuals*; en les dones obligades a casar-se, en aquelles que són venudes amb vista al matrimoni o en les entregades en successió, a un familiar després de la mort del seu marit, sense tenir el dret de donar o no el seu consentiment.

No puc deixar de pensar en els *infants i adults* que són víctimes del tràfic i comercialització per a l'*extracció d'òrgans*, per a ser reclosos com a soldats, per a la mendicitat, per activitats il·legals com la producció o venda de drogues, o per a formes encobertes d'adopció internacional.

Penso finalment en tots els segrestats i tancats en captivitat per grups terroristes, posats al seu servei com a combatents o, sobretot les nenes i dones, com a esclaves sexuals. Molts d'ells desapareixen, d'altres són venuts diverses vegades, torturats, mutilats o assassinats.

ALGUNES CAUSES PROFUNDES DE L'ESCLAVITUD

4. Avui com ahir, en l'arrel de l'esclavitud es troba una concepció de la persona humana que admet que pugui ser tractada com un objecte. Quan el pecat corromp el cor humà, i l'allunya del seu Creador i dels seus semblants, aquests ja no es veuen com a éssers de la mateixa dignitat, com a germans i germanes en la humanitat, sinó com a objectes. La persona humana, creada a imatge i semblança de Déu, queda privada de la llibertat, mercantilitzada, reduïda a ser propietat d'algú altre, amb la força, l'engany o la constricció física o psicològica; és tractada com un mitjà i no com un fi.

Al costat d'aquesta causa ontològica —rebuig de la humanitat de l'altre— n'hi ha d'altres que ajuden a explicar les formes contemporànies de l'esclavitud. Em refereixo en primer lloc a la *pobresa*, al subdesenvolupament i a l'exclusió, especialment quan es combinen amb la *falta d'accés a l'educació* o amb una realitat caracteritzada per les *escasses, per no dir inexistent, oportunitats de treball*. Amb freqüència, les víctimes del tràfic i de l'esclavitud són persones que han buscat una manera de sortir d'un estat de pobresa extrema, creient sovint en falses promeses de treball, per a caure després en mans de xarxes criminals que trafiquen amb els éssers humans. Aquestes xarxes utilitzen hàbilment les modernes tecnologies informàtiques per a entabanar joves i infants en totes les parts del món.

Entre les causes de l'esclavitud cal incloure també la *corrupció* dels que estan disposats a fer qualsevol cosa per enriquir-se. En efecte, l'esclavitud i el tràfic de persones humanes requereixen una complicitat que molt sovint passa a través de la corrupció dels intermediaris, d'alguns membres de les forces de l'ordre o d'altres agents estatals, o de diferents institucions, civils i militars. «Això succeeix quan al centre d'un sistema econòmic hi ha el déu diner i no l'home, la persona humana. Sí, al centre de tot sistema social o econòmic, hi ha d'haver la persona, imatge de Déu, creada perquè fos el dominador de l'univers. Quan la persona és desplaçada i ve el déu diner succeeix aquesta trastocació de valors».⁵

Altres causes de l'esclavitud són els *conflictes armats*, la *violència*, el

crim i el *terrorisme*. Moltes persones són segrestades per ser venudes o reclutades com a combatents o explotades sexualment, mentre que d'altres es veuen obligades a emigrar, deixant tot el que posseeixen: terra, llar, propietats, i fins i tot la família. Aquestes últimes es veuen empeses a buscar una alternativa a aquestes terribles condicions fins i tot a costa de la seva pròpia dignitat i supervivència, amb el risc d'entrar d'aquesta manera en un cercle viciós que les converteix en víctimes de la misèria, la corrupció i les seves conseqüències perniciosos.

COMPROMÍS COMÚ PER A DERROTAR L'ESCLAVITUD

5. Sovint, quan observem el fenomen del tràfic de persones, del tràfic il·legal dels emigrants i d'altres formes conegudes i desconegudes de l'esclavitud, tenim la impressió que tot això té lloc sota la indiferència general. Encara que per desgràcia això és cert en gran part, voldria mencionar el gran treball silenciós que moltes *congregacions religioses*, especialment femenines, realitzen des de fa molts anys a favor de les víctimes. Aquests Instituts treballen en contextos difícils, de vegades dominats per la violència, tractant de trencar les cadenes invisibles que tenen encadenades les víctimes els seus traficants i explotadors; cadenes les baules de les quals estan fetes de subtils mecanismes psicològics, que converteixen les víctimes en dependents dels seus botxins, a través del xantatge i l'amenaça, a ells i als seus éssers estimats, però també a través de mitjans materials, com la confiscació de documents d'identitat i la violència física. L'activitat de les congregacions religioses s'estructura princi-

⁵ Discurs als participants en la trobada mundial dels moviments populars, 28 d'octubre de 2014.

palment al voltant de tres accions: l'assistència a les víctimes, la seva rehabilitació sota l'aspecte psicològic i formatiu, i la seva reinserció en la societat de destí o d'origen.

Aquest immens treball, que requereix coratge, paciència i perseverança, mereix l'estima de tota l'Església i de la societat. Però, naturalment, per si sol no és suficient per a posar fi al flagell de l'explotació de la persona humana. Es requereix també un triple compromís a nivell institucional de prevenció, protecció de les víctimes i persecució judicial contra els responsables. A més, com que les organitzacions criminals utilitzen xarxes globals per aconseguir els seus objectius, l'acció per derrotar aquest fenomen requereix un esforç conjunt i també global per part dels diferents agents que conformen la societat.

Els *Estats* han de vigilar perquè la seva legislació nacional en matè-

ria de migració, treball, adopcions, deslocalització d'empreses i comercialització dels productes elaborats mitjançant l'explotació del treball, respecti la dignitat de la persona. Es necessiten lleis justes, centrades en la persona humana, que defensin els seus drets fonamentals i els restableixin quan són trepitjats, rehabilitant la víctima i garantint la seva integritat, així com mecanismes de seguretat eficaços per a controlar l'aplicació correcta d'aquestes normes, que no deixin espai a la corrupció i la impunitat. Cal que es reconegui també el paper de la dona en la societat, treballant també en el pla cultural i de la comunicació per a obtenir els resultats desitjats.

Les *organitzacions intergovernamentals*, d'acord amb el principi de subsidiarietat, estan cridades a implementar iniciatives coordinades per a lluitar contra les xarxes transnacionals del crim organitzat que gestionen el tràfic de persones

i el tràfic il·legal d'emigrants. És necessària una cooperació en diferents nivells, que inclogui les institucions nacionals i internacionals, així com les organitzacions de la societat civil i del món empresarial.

Les *empreses*,⁶ en efecte, tenen el deure de garantir als seus empleats condicions de treball dignes i sous adequats, però també han de vigilar perquè no es produeixin en les cadenes de distribució formes de servitud o tràfic de persones. A la responsabilitat social de l'empresa cal unir la *responsabilitat social del consumidor*. Ja que cada persona ha de ser conscient que «comprar és sempre un acte moral, a més d'econòmic».⁷

Les *organitzacions de la societat civil*, per part seva, tenen la tasca de

⁶ Cf. Pontifici Consell per a la Justícia i la Pau, *La vocazione del leader d'impresa. Una riflessione*, Milano e Roma, 2013.

⁷ Benet XVI, Carta encíclica *Caritas in veritate*, 66.

sensibilitzar i estimular les consciències sobre les mesures necessàries per combatre i eradicar la cultura de l'esclavitud.

En els últims anys, la Santa Seu, acollint el crit de dolor de les víctimes del tràfic de persones i la veu de les congregacions religioses que les acompanyen cap al seu alliberament, ha multiplicat les crides a la comunitat internacional perquè els diversos actors uneixin els seus esforços i cooperin per posar fi a aquesta plaga.⁸ A més, s'han organitzat algunes trobades per tal de donar visibilitat al fenomen del tràfic de persones i facilitar la col·laboració entre els diferents agents, inclosos experts del món acadèmic i de les organitzacions internacionals, organismes policials dels diferents països d'origen, trànsit i destí dels migrants, així com representants de grups eclesials que treballen per les víctimes. Espero que aquests esforços continuïn i es redoblin en els propers anys.

GLOBALITZAR LA FRATERNITAT, NO L'ESCLAVITUD NI LA INDIFERÈNCIA

6. En la seva tasca d'«anunci de la veritat de l'amor de Crist en la societat»,⁹ l'Església s'esforça constantment en les accions de caràcter caritatiu partint de la veritat sobre l'home. Té la missió de mostrar a tothom el camí de la conversió, que porti a canviar la manera de veure el proïsmo, a reconèixer en l'altre, sigui qui sigui, un germà i una germana en la humanitat; reconèixer la seva dignitat intrínseca en la veri-

tat i llibertat, com ens ho mostra la història de Josefina Bakhita, la santa provinent de la regió de Darfur, al Sudan, segrestada quan tenia nou anys per traficants d'esclaus i venuda a amos ferotges. A través de successos dolorosos va arribar a ser «filla lliure de Déu», mitjançant la fe viscuda en la consagració religiosa i en el servei als altres, especialment als petits i debils. Aquesta santa, que va viure entre els segles XIX i XX, és avui un testimoni exemplar d'esperança¹⁰ per a les nombroses víctimes de l'esclavitud i un suport en els esforços de tots aquells que es dediquen a lluitar contra aquesta «nafra en el cos de la humanitat contemporània, una ferida en la carn de Crist».¹¹

En aquesta perspectiva, desitjo invitar a cadascú, segons el seu lloc i responsabilitats, a realitzar gestos de fraternitat amb els que es troben en un estat de submissió. Preguntem-nos, tant comunitàriament com personalment, com ens sentim interpel·lats quan trobem o tractem en la vida quotidiana amb víctimes del tràfic de persones, o quan hem d'eleger productes que amb probabilitat podrien haver estat realitzats mitjançant l'explotació d'altres persones. Alguns fan la vista grossa, ja sigui per indiferència, o perquè es desenten de les preocupacions diàries, o per raons econòmiques. D'altres, però, opten per fer alguna cosa positiva, participant en associacions civils o fent petits gestos quotidians —que són tan valuosos—,

¹⁰ «A través del coneixement d'aquesta esperança va ser «redimida», ja no se sentia esclava, sinó filla lliure de Déu. Va entendre el que Pau volia dir quan va recordar als efesius que abans estaven en el món sense esperança i sense Déu» (Benet XVI, Carta encíclica *Spe salvi*, 3).

¹¹ Discurs als participants en la II Conferència internacional sobre el Tràfic de persones: *Church and Law Enforcement in partnership*, 10 d'abril de 2014; cf. Exhortació apostòlica *Evangelii gaudium*, 270.

com dir una paraula, una salutació, un «bon dia» o un somriure, que no ens costen res, però que poden donar esperança, obrir camins, canviar la vida d'una persona que viu en la invisibilitat, i fins i tot canviar les nostres vides en relació amb aquesta realitat.

Hem de reconèixer que estem davant d'un fenomen mundial que sobrepassa les competències d'una sola comunitat o nació. Per derrotar-lo, es necessita una mobilització d'una dimensió comparable a la del mateix fenomen. Per aquesta raó, faig una crida urgent a tots els homes i dones de bona voluntat, i a tots els que, de lluny o de prop, fins i tot en els més alts nivells de les institucions, són testimonis del flagell de l'esclavitud contemporània, perquè no siguin còmplices d'aquest mal, perquè no apartin els ulls del sofriment dels seus germans i germanes en humanitat, privats de llibertat i dignitat, sinó que tinguin el valor de tocar la carn sofrent de Crist,¹² que es fa visible a través dels nombrosos rostres dels qui ell mateix anomena «els meus germans més petits» (Mt 25,40.45).

Sabem que Déu ens demanarà a cadascú de nosaltres: Què n'has fet del teu germà? (cf. Gn 4,9-10). La globalització de la indiferència, que ara afecta la vida de tants germans i germanes, ens demana que siguem artífexs d'una globalització de la solidaritat i de la fraternitat, que els doni esperança i els faci reprendre amb ànim el camí, a través dels problemes del nostre temps i les noves perspectives que comporta, i que Déu posa a les nostres mans.

¹² Cf. Exhortació apostòlica *Evangelii gaudium*, 24; 270.

⁸ Cf. Missatge al Sr. Guy Ryder, Director general de l'Organització internacional del treball, amb motiu de la Sessió 103 de la Conferència de la OIT, 22 de maig de 2014.

⁹ Benet XVI, Carta encíclica *Caritas in veritate*, 5.

LA CANONITZACIÓ DELS DOS PAPES, L'ÚLTIM REPTE DEL PAPA FRANCESC *

Bernabé Dalmau

Estem vivint encara els efectes saludables de l'esdeveniment del passat 27 d'abril: la canonització dels papes Joan XXIII i Joan Pau II. Per primera vegada a la història, dos papes eren proclamats sants en una mateixa celebració. Per primera vegada dos pares del Concili Vaticà II –del Vaticà I només ho és Antoni M. Claret– eren inscrits a la llista dels sants. Ara podem invocar-los com a intercessors i con-

templar-los com amics de Déu que van saber respondre a la crida successiva a ser cristians, preveres, bisbes i papes.

Aquesta canonització, històricament la més concorreguda de fidels, ha estat un regal pasqual de la divina misericòrdia que, *miserando atque eligendo*, va portant la seva Església pels camins que només ella sap però que indefectiblement guien cadascun dels creients vers la configuració amb Jesucrist. Aquesta proclamació es va fer a la Plaça de Sant Pere del Vaticà, des de la

càtedra papal tenint al costat la imatge brasilera, de l'època barroca, de la Verge de Montserrat que presideix fa tres anys les celebracions pontificies. En el dia de la festa patronal dels catalans es proclamen sants els dos únics pontífexs romans que han pelegrinat a la nostra santa muntanya.

L'esdeveniment de la doble canonització, que des d'ara qualifico de l'últim repte del papa Francesc, pot haver estat, en els seus orígens, fruit del ritme confluent de treball a la Congregació romana

* Conferència pronunciada al Seminari de Barcelona el maig del 2014.

per a les causes dels sants. Però de cap manera no es pot considerar un tràmit que el papa Bergoglio s'ha trobat fet i que calia que l'executés. Precisament perquè no és així, en la canonització de dos papes tan diversos en el temps, en el currículum i en l'apreciació popular han ressorgit les preferències per a l'un o per a l'altre, les contraposicions, les simpaties i les aversions, que potser troben ja el punt de partida en l'esdeveniment eclesial més important del segle XX, la celebració del Concili Vaticà II que marcà precisament les vides de Joan XXIII i de Joan Pau II.

Aquestes opinions contrastades provenen dels elements dialèctics amb què ens apropem a l'esmentat Concili i que durant cinquanta anys han suscitat interpretacions de tota mena i àdhuc divisions: la lletra i l'esperit, l'hermenèutica de la continuïtat i l'hermenèutica de la ruptura. Sense excloure aquell altre element dialèctic més simple que Benet XVI descriu davant el clergat de Roma en una de les seves últimes actuacions com a papa: el Concili dels mitjans de comunicació i el Concili real. Esmento aquest últim exemple perquè considero que, *ante eventum*, el contrast entre la realitat i la presentació dels mitjans també es comença a donar aquests mesos en el tema del proper Sínode episcopal sobre la família.

Si els nostres sants acabats de canonitzar d'alguna manera representen dues banderes sota les quals s'emparen, aquí els uns, allà els altres, convé resguardar-nos de la fal·làcia amb què s'amaguen alguns dels adversaris, cada vegada més nombrosos, del papa Francesc. Com que fóra massa descarat oposar-se al gest de la doble canonització que ha fet el nou papa —al

qual, en principi, encara hom atorga la lluna de mel—, es repeteix fins a la sacietat que proclamar sant és només canonitzar la vida espiritual de la persona, però no beneir la seva obra. Aquesta insistència l'anomeno fal·làcia perquè, portada a l'extrem, ens donaria una visió tan intimista i etèria de l'espiritualitat i de la santedat que estaria lluny del postulat psicològic més elemental: aquell segons el qual la identitat de la persona es manifesta precisament a través de la seva corporeïtat, de la seva manera de relacionar-se i d'actuar. Joan XXIII i Joan Pau II són sants no sols perquè cultivaren una fe personal sinó també perquè la seva resposta a la crida de Déu es traduí en una generosa projecció externa al servei del Regne que tothom va poder contemplar. Jesús no sols de nit es retirava a la muntanya a pregar sinó que de dia guaria malalts, expulsava dimonis, predicava el Regne de Déu i passava pel món fent el bé. En tot cas, no deixa de ser curiosa l'anècdota profètica del columnista E.J. Dionne del *Washington Post* que fa tres anys ja proposava la canonització conjunta de Wojtyła i Roncalli com a solució diplomàtica per a neutralitzar polèmiques i faccions i reconciliar

conservadors i reformistes a l'interior de l'Església.

1. PINZELADES BIOGRÀFIQUES

Si bé l'anècdota profètica ha esdevingut realitat, la canonització simultània dels dos pontífexs en la ment del papa Francesc obeeix no a motius estratègics sinó a un dels subtils avisos per a navegants que ens va donant a tall de reptes o desafiaments per a l'Església del nostre temps. Intentaré que aquesta sigui la conclusió de la meva exposició. Abans, però, crec necessari fer uns subratllats biogràfics de cadascun dels dos papes canonitzats per tal de descriure millor, després, els punts forts que ambdós papes tenen en comú per damunt de les divergències evidents o imaginades.

Angelo Giuseppe Roncalli nasqué i fou batejat el 25 de novembre de 1881 en ambient camperol a Sotto il Monte, prop de Bèrgam. Entrà jovenet al seminari on evolucionà humanament i espiritualment i adquirí els estudis clàssics i filosòfics. Iniciat el segle vint, fruï d'una beca per a acabar la teologia al Pontifici Seminari Romà. Féu el servei

militar i rebé l'ordenació sacerdotal. Exercí de secretari del bisbe Radini Tedeschi i després ensenyà al seminari diocesà. Fou reclamat com a sergent de sanitat en entrar Itàlia en la guerra el 1915. Acabat fou director espiritual del seminari, després entrà al servei de la Santa Seu en l'Obra de la propagació de la fe. Rebé l'ordenació episcopal quan el 1925 Pius XI el nomenà visitador apostòlic per a Bulgària, i deu anys després fou delegat apostòlic per a Turquia i Grècia. Acabada la segona guerra mundial, Pius XII l'envià de nunci a París. Hi residí fins a la designació el 1953 de patriarca de Venècia. El 28 d'octubre de 1958 assumí el papat amb el nom de Joan XXIII. Tres puntals, junt amb l'espiritualitat, vertebren la seva vida apostòlica: els estudis històrics sobre l'impacte de Trento en l'obra de sant Carles Borromeo, l'acció diplomàtica –discreta i perseverant als països de l'Orient, més astuta a França– i la sensibilitat pastoral que aprengué de jove del bisbe de Bèrgam, molt atent a l'apostolat social.

Aquests puntals es desplegaran en la seva màxima esplendor en els tres actes més típics del seu pontificat romà, que només durà cinc anys: la convocatòria del Vaticà II, l'encíclica *Pacem in terris* i l'encíclica *Mater et Magistra*. Són actes que per ells sols ja desmentirien el qualificatiu dels cinc anys de papat com a pontificat de transició, i que convé no deslligar de tota l'activitat ordinària i de les virtuts evangèliques de l'anomenat papa bo.

Si sant Joan XXIII va néixer quan la Reina Victòria regnava a Gran Bretanya, Itàlia tenia 20 anys, la revolució industrial s'expandia per Europa i el comerç, i no la guerra, semblava el futur, sant Joan Pau II, en canvi, va néixer el 1920,

després de la bogeria de la Primera Guerra Mundial. Karol Wojtyła va néixer a Polònia, el país que va desencadenar la Segona Guerra Mundial i que ara, en la major crisi del segle XXI, s'ha convertit en rereguarda en relació amb Ucraïna sota les pressions de Rússia. Les desenes de milers de pelegrins polonesos al Vaticà han ofert aquests dies el testimoni del record d'un país que primer va ser desmembrat i després subjugat durant mig segle pel Kremlin. Aquest va ser l'ambient en què va créixer el jove Karol, orfe aviat de mare, el qual hagué de deixar la universitat de Cracòvia quan els nazis la tancaren el 1939 i es veié obligat a treballar en una cantera i en la fàbrica química Solvay per poder subsistir i evitar la deportació a Alemanya.

Així madurà en ell la vocació sacerdotal que va ser realitat per l'ordenació el 1946. Després fou enviat a doctorar-se en teologia a Roma i a exercir el ministeri durant els estius entre els polonesos de França, Bèlgica i Holanda. Després, al seu país, exercí de vicari successivament en dues parròquies i de capellà d'universitaris, mentre ela-

borava una tesi doctoral sobre ètica cristiana. A partir d'aquí ensenyà al seminari major de Cracòvia i a la Facultat de teologia de Lublín. El 1958 fou nomenat bisbe auxiliar de Cracòvia i sis anys més tard arquebisbe i successivament cardenal. Així participà en el Concili i tingué un paper en l'elaboració de la constitució *Gaudium et spes*. Fou present en 5 assemblees del Sínode dels bisbes, i el 16 d'octubre de 1978 assumí el papat fins a la mort el 2005. Fou, després de molts segles, el primer papa no italià.

Deixant a part el cas de sant Pere, és el pontificat romà més llarg de la història, 27 anys, després del del beat Pius IX. Tenint en compte l'esperit emprenedor de Joan Pau II i el seu zel per l'evangeli, no és estrany que el seu pontificat romà bati també rècords històrics amb les 14 encíclics, les 15 exhortacions apostòliques, els cinc llibres, les 147 cerimònies de beatificació, en les quals proclamà 1338 beats, i 51 de canonització, amb un total de 482 sants. Convocà 15 assemblees del Sínode de bisbes. Sofrí el 13 de maig de 1981 l'atemptat que li valgué en vida una justificada aurèola de martiri. Promulgà els dos Codis

de dret canònic, el Catecisme de l'Església catòlica, l'Any de la redempció, l'Any marià i l'Any de l'Eucaristia, i sobretot, com li havia profetitzat el seu compatriota cardinal de Varsòvia, portà l'Església al Gran Jubileu del 2000. Féu 104 viatges apostòlics visitant 135 països, a més de gairebé totes les parròquies de la diòcesi de Roma. Endegà les Jornades Mundials de la Joventut que actualment han substituït com a *stationes orbis* els antics Congressos eucarístics internacionals.

Tal com ha quedat en el record de tots, volgué estar abraçat a la creu fins al darrer moment, amb una mort testimonial, a l'entrada de l'Octava de Pasqua el 2 d'abril de 2005, mort no gaire universalment compresa, però en la línia de la seva generositat sense límits.

2. TRES COMUNS QUE CENTRAREN L'ACTIVITAT DELS DOS PONTÍFEXS

Molt es podria dir de cadascun dels dos papes, però ara es tracta de descriure alguns trets comuns o millor, unes causes comunes per les quals cadascun d'ells treballà segons el propi perfil espiritual.

La primera és sens dubte l'esdeveniment del *Concili Vaticà II*. Joan XXIII en anunciar-lo el 25 de gener de 1959 a Sant Pau extramurs, junt amb la reforma del dret canònic i la celebració d'un Sínode romà, en parlà com d'una inspiració improvisada, però en realitat tenia al davant tot el bagatge d'haver estudiat a fons l'obra de sant Carles per a aplicar el Concili de Trento. Veia en la tradició conciliar la resposta que calia a una humanitat que vivia un moment crític i en el qual la fe reculava. Injustament,

a vegades se li ha retret com una irresponsabilitat haver endegat una obra de gran envergadura que ja sabia que no podria dur fins al final. Altres es pregunten per què confià la preparació del Concili a la Cúria romana mateixa. Però ell sabia prou que, cridant alguns caps dels moviments pioners (litúrgic, bíblic, ecumènic, catolicisme social) i donant a l'episcopat mundial l'ocasió de trobar-se, obria un camí de renovació de l'Església, camí sintetitzat amb el mot d'ordre *aggiornamento*. Confiava que l'Esperit Sant aniria duent a terme la reforma. El discurs inaugural, *Gaudet Mater Ecclesia*, escrit de la seva mà, opta per un Concili pastoral, sense condemnes. Hi dóna els seus *punti fermi*: res de profetes de desventures, amb els no catòlics és més el que uneix que el que separa, l'Església s'ha de renovar per dins per tal d'ofereir als qui no en formen part la bellesa de l'Evangeli. Acabada la primera etapa conciliar de 1962, que no aprovà cap document, li quedaven pocs mesos de vida, a causa d'un càncer maligne, i morí el 3 de juny de 1963, mentre pregava: "Senyor, vós sabeu que us estimo".

El jove bisbe auxiliar de Cracòvia fou dels pocs dels països de l'Est que assistí a les sessions conciliars, equipat amb el bagatge intel·lectual dels seus estudis recents, però contrastant amb el món occidental que desconeixia el que passava rere el teló d'acer. Ell sabia què era el comunisme real, i el condemnava no sols per la persecució somorta que feia a l'Església, sinó per la buidor de valors humans que havia provocat en aquelles generacions. Per això quan, després de la quinzena d'anys de Pau VI i de les poques setmanes de Joan Pau I, li calgué prendre el relleu de l'aplicació conciliar, optà per una acció testimonial decidida, per fer una

Església de pedra picada com la que havia conegut des de petit. Això motivà que la seva acció fos poc –per dir-ho amb un adjectiu suau– compresa en el món occidental, que havia passat pel terratrèmol del maig del 68, amb totes les conseqüències que condicionaren negativament l'aplicació del Concili, portaren Pau VI al sepulcre i anquilosaren una ampla generació de preveres i de laics que no veieren altra cosa que involució en tota l'obra del papa Wojtyła. El nostre bisbe Joan Carrera, tan lúcida i tan compromès i amb un estil pastoral semblant al del papa Francesc, es lamentava dels qui no acabaven d'entrar en el pontificat de Joan Pau II. Encara aquests darrers dies jo m'he trobat amb clergues que no hi han entrat gens. Unes paraules d'aquest papa que tots hem conegut resumeixen bé la seva actitud respecte al Concili: "Sento més que mai el deure d'indicar el Concili com la gran gràcia de què l'Església s'ha beneficiat en el segle XX. Amb el Concili se'ns ha ofert una brúixola segura per orientar-nos en el camí del segle que comença".

Un segon tret que uneix els dos papes ara canonitzats és el de la *pau al món*. L'època que li tocà a sant Joan XXIII exercir el papat era la de la llarga guerra freda que generava molt sofriment arreu de la terra. Quan el vespre del dia de la inauguració del Concili pronuncià el seu cèlebre "Discurs de la lluna" no al·ludí només als nens. També afegí: "Potser trobareu alguna llàgrima per eixugar. Tingueu una paraula d'encoratjament per al qui pateix. Que sàpiguen els afligits que el papa està amb els seus fills, especialment en l'hora de la tristesa i de l'amargor". El compromís per la pau va ser ferm i decidit. A aquest tema va dedicar el darrer Dijous Sant (moriria la setmana de

la Pentecosta) la seva més cèlebre encíclica, la *Pacem in terris*, dirigida a tots els homes de bona voluntat, en la qual va urgir a resoldre els problemes de la fam, la justícia i la pau al món, insistint en l'amor com a element fonamental per a solucionar-los. La seva mediació entre els presidents Kennedy i Khrushov va contribuir a evitar una catàstrofe de conseqüències imprevisibles per a la humanitat, que va estar a punt de desencadenar-se la tardor de 1962 amb motiu de l'intent d'instal·lació de míssils soviètics a Cuba. Referent a aquestes actuacions, quan el seu secretari, ara cardenal nonagenari, Loris Capovila comentava a Joan Pau II que alguns gestos del papa Roncalli havien estat mal interpretats, el papa polonès li va respondre: "No importen els comentaris superficials. Ara sabem que va ser un profeta. I els profetes pateixen per ser-ho".

I ell mateix, Wojtyła, va ser profeta. Ho intuïren els seus connacionals polonesos quan va ser elegit papa. És sobradament conegut el suport que donà al sindicat "Solidaritat" que contribuï a fer caure el comunisme a la seva terra. L'efecte dominó de l'esfondrament dels

règims soviètics comptà també amb el suport moral de sant Joan Pau II. Predicà la pau en múltiples ocasions, especialment cada any en el missatge de la Jornada del dia de Cap d'any. Un esment especial mereix el viatge a la seu de l'ONU, que ja havia tingut un precedent en el que hi féu Pau VI. Però l'esforç, malauradament infructuós, al moment d'anar a esclatar la guerra del Golf, potser és el moment culminant de tota aquesta acció pacificadora, que trobava la base també en les seves encíclics socials i en la programàtica *Redemptor hominis* i en la *Veritatis splendor*. Malgrat, doncs, els anys que separen els dos sants pontífexs i la diversitat de situacions humanes conflictives, el missatge pacificador és el mateix, perquè troba l'arrel en l'ensenyament de Jesucrist.

El tercer tret que podríem dir que agermana la figura dels dos papes canonitzats és l'*ecumenisme*. Quan Joan XXIII accedí al pontificat romà portava amb ell, a diferència d'altres antics prelats de carrera diplomàtica, l'experiència d'haver viscut a l'Orient al servei de comunitats catòliques minoritàries. Això el va fer sensible als cristians

no catòlics i al respecte als drets humans. Potser seria aquí el lloc de fer al·lusió als vint-i-quatre mil jueus que va salvar dels nazis i al gest que, un cop papa, faria d'excloure de l'antiga oració del Divendres Sant l'adjectiu "pèrfids" que en les llengües modernes inclou un sentit pejoratiu que no té en l'original. Els exemples es podrien multiplicar. Cal tenir present que, alhora que creixien dintre el catolicisme els diversos moviments renovadors esmentats, es creava i posava en marxa fora d'ell el Consell ecumènic de les Esglésies. No és sorprenent, doncs, que la sensibilitat envers els no catòlics fos un dels objectius del Concili. La presència d'observadors a l'aula condicionà positivament el desplegament dels debats. El papa Joan creà, de la mà d'aquell gran artífex de l'ecumenisme que fou el cardenal Agostino Bea, el Secretariat per a la unió dels cristians. A més, al nostre abast tenim el decret conciliar *Unitatis redintegratio*, promulgat com tots els altres per Pau VI, que ha guiat l'acció de l'Església catòlica en el camp de l'ecumenisme durant aquest darrer mig segle.

Podria semblar que, provenint Joan Pau II d'un país on la identitat catòlica s'enfortí graníticament durant els anys del comunisme, ell seria poc sensible al fet ecumènic. Òbviament no fou així, perquè l'obertura ecumènica ha amarat la vida de tots els qui s'han pres seriosament el Concili. Els vint-i-set anys del seu pontificat són els del progrés dels gestos ecumènics i del treball de formigueta d'aquestes comissions bilaterals que de tant en tant ens ofereixen documents fruit d'una reflexió teològica i d'un diàleg sostinguts. No cal dir que foren anys d'anades d'experts i de dignataris a Roma i de contactes personals del mateix papa en ocasió dels

seus viatges apostòlics, alguns amb prioritat o exclusivitat ecumènica com és el cas de les anades a països amb més presència protestant o ortodoxa que no pas catòlica.

Però m'agradaria subratllar dues aportacions particularment originals. La primera és la publicació de l'encíclica *Ut unum sint*, del 25 de maig de 1995. Hi estudia en detall el compromís ecumènic de l'Església catòlica, els fruits del diàleg d'aquests anys i cap on hem d'anar. Passada aquesta vintena d'anys potser hem de reconèixer que els resultats d'aquest document fonamental no són molt espectaculars, però no podem dir que estiguem encallats, sinó que, com deia sant Joan XXIII, la unitat dels cristians vindrà quan Déu vulgui i de la manera que ell vulgui. L'altra iniciativa interessant de sant Joan Pau II és que, sense oblidar l'ecumenisme intracristià, el papa s'obrí ostensiblement al tema del diàleg interreligiós. Hi havia la base conciliar de la declaració *Nostra aetate* i de tota l'actitud de l'Església catòlica envers les altres religions. Això ho expressà convocant i duent a terme la innovadora Jornada d'Assís del 27 d'octubre de 1986. Preguar junts líders religiosos per la pau del món a la ciutat de sant Francesc va ser un esdeveniment nou que va provocar un gran estupor. Era una pregària que, lluny de qualsevol temptació sincretista, baixava a la profunditat de cada tradició religiosa per retrobar el germà en humanitat. El papa va parlar de "l'esperit d'Assís" i va voler que tingués continuïtat, gràcies al suport de la Comunitat de Sant'Egidio que, any rere any, ha portat aquest esperit pelegrí arreu del món fent créixer un moviment de pau i de diàleg entre creients que fa encara més menyspreable qualsevol forma de fonamentalisme.

I potser que aterrem ja en un altre tret comú dels dos papes, que és al capdavant el que ha fet que l'Església els declarï sants: la *santedat* –allò que més apropa l'home a la identitat amb Déu– es donà plenament en els dos personatges que són objecte de la nostra reflexió. El poble fidel ho va intuir. Potser en formes diversificades. En Joan XXIII amb un fervor popular que no ha disminuït gens al llarg de mig segle. En Joan Pau II amb una aclamació de "Santo subito" ja el moment del traspàs que, per més orquestrada que pogués semblar, ha mostrat que tenia una base real. Cert que en tots dos, i potser encara més en aquest darrer papa perquè tingué una trajectòria llarga i la seva mort és recent, hi ha factors humans que els allunyen de fer-ne uns superhomes i que fan discutibles, vistes des de fora, algunes opcions que emprendre. No em fa res de fer al·lusió a algunes. ¿Era justa la duresa envers les formes tradicionals de vida religiosa en benefici dels nous moviments que es mostraven menys crítics o profètics respecte a les institucions romanes que sustenten el papat? ¿Tanta superficialitat era possible en grups eclesials que mostraven una façana impol·luta però que per dins estaven corromputs? ¿No es podien trobar, com es donaven per exemple en els men-

tors del pare Jorge Mario Bergoglio, elements intel·lectuals que elaboraven teologies de l'alliberament a l'Amèrica Llatina sense contaminar-se d'utilitatges filosòfics d'arrel atea? Tot això són preguntes que a alguns els són motiu d'escàndol en aquests dies de gràcia de la doble canonització.

Hi insisteixo. Els sants no són superhomes, i la història de l'Església ens ofereix a balquena les limitacions humanes i àdhuc els pecats de persones que, malgrat tot, han sabut respondre a les crides de Déu i hi han reaccionat amb una generositat sense límits. Quants dels nostres màrtirs recentment beatificats eren sacerdots i religiosos mediocres però que en el moment decisiu van anar a l'essencial del que representa viure la filiació divina!

En el cas dels dos papes recentment canonitzats tenim motius sobers per veure com eren autèntics homes de Déu. I, a diferència d'altres cristians que han arribat als altars, d'ells dos tenim escrits íntims, no publicats fins després de la mort, que ens parlen del dia a dia de la seva resposta al Senyor. Just després del traspàs de Joan XXIII, en fou publicat el *Diari de l'ànima*, que, pel fet de recórrer tota l'evolució espiritual des de seminarista a

papa, ens en fa valorar la trajectòria de com Déu va treballant les persones. Haurem d'estar atents als diaris secrets de Joan Pau II, que el papa volia que fossin cremats, però que el secretari Stanislaw Dziwisz, arquebisbe de Cracòvia, ha conservat i tot just ara ha publicat amb el títol *Estic a les teves mans*. Potser moltes de les pàgines tant de l'un com de l'altre ens mostraran pensaments i idees que ja coneixem per altres costats. El valor que tenen per a nosaltres és de fer-nos veure de quina manera en el dia a dia cada cristià, per dir-ho amb el títol d'un llibre del germà Roger de Taizé, ha de "Viure l'avui de Déu".

3. CONCLUSIÓ: L'ÚLTIM REPTA DEL PAPA FRANCESC

Hem viscut una jornada festiva d'Octava de Pasqua amb la canonització de dos papes del segle XX. Un mateix ministeri, però viscut en contextos històrics diferents i oferint-nos fins i tot models de santedat diversificats. Ha estat una festa d'una Església simple, no una exaltació del papat. No es tractava d'exaltar el paper històric que tingueren aquests dos predecessors del papa Francesc. Ell, en tornar del viatge del Brasil, parlant amb els periodistes, amb una pinzellada ja els enaltí tots dos: "Joan XXIII és una mica la figura del capellà de poble, el capellà que estima cadascun dels fidels, que sap cuidar els seus fidels. És un coratjós, un capellà de poble bo, i amb un sentit de l'humor molt gran, i una gran santedat. Un home que es deixava guiar pel Senyor. I a Joan Pau II se m'acut de dir-li: el gran missioner de l'Església. Fer la cerimònia de canonització tots dos junts crec que és un bon missatge a l'Església: aquests dos són bons, són bons, són bons".

Amb aquesta afirmació i sabent que molts cristians tenen simpatia per l'un però no per l'altre, es preveia que caldria una certa pedagogia per a comprendre el missatge que ens volia transmetre el papa Francesc. En què consisteix aquest missatge? Potser és difícil copsar-lo en tot el seu abast, però almenys ara, passada ja la festa, podem dir dues coses, que ofereixo com a conclusió d'aquesta reflexió sobre el fet de la doble canonització.

La primera que em sembla a mi és que Francesc, a través de la seva breu homilia del dia de la canonització, ha reblat el clau. Ha dit: "Joan XXIII i Joan Pau II van col·laborar amb l'Esperit Sant per restaurar i posar al dia l'Església segons la seva fesomia originària, la imatge que li han donat els sants al llarg dels segles". I això ho van fer d'una manera molt concreta, que l'esmentada homilia també descriu: "Sant Joan XXIII i sant Joan Pau II van tenir el coratge de mirar les ferides de Jesús, de tocar les seves mans foradades i el seu costat traspasat. No van tenir vergonya de la carn de Crist, no es van escandalitzar d'Ell, de la seva creu; no van tenir vergonya de la carn del germà (cf. Is 58,7), perquè veien Jesús en cada persona que sofria. Van ser dos

homes coratjosos, plens de la franquesa de l'Esperit Sant, i van donar testimoniatge a l'Església i al món de la bondat de Déu, de la seva misericòrdia".

La segona lliçó que podem aprendre d'aquesta canonització també és molt més profunda que la intuïció profètica d'aquell periodista que volia agermanar diplomàticament dues tendències que ens han acompanyat durant mig segle en la nostra Església. La lliçó és que el papa Francesc vol un cristianisme que no tingui vergonya ni de la carn de Crist ni de la carn del germà. Amb això el papa trenca una vegada més els nostres esquemes mentals que s'anquilloaven en una Església massa autoreferencial.

En fi, la bondat de Déu, la misericòrdia, el perdó, la proximitat. Aquest és l'ensenyament que el papa Francesc ha volgut recordar dels seus predecessors en el dia de la seva canonització. És la imatge d'una Església allunyada de projectes d'hegemonia cultural, d'estratègies d'ocupació d'espais, de reafirmació identitària, de visions mitificadores dels papes. Aquest és, per a mi, l'últim repte del papa Francesc.

EL PAPA PAU VI ESBÓS DE LA SEVA FIGURA I LA SEVA ESTIMA PER MONT'SERRAT

Josep Miquel Bausset

El 19 d'octubre del 2014, a Roma, va ser beatificat el papa Pau VI, que, seguint les directrius de Joan XXIII, va portar a bon terme el Concili Vaticà II. Amb motiu del 50è aniversari de l'inici del Vaticà II, que commemoràvem l'octubre de 2012, l'arquebisbe emèrit d'Oviedo, Gabino Díaz Merchán (l'únic bisbe espanyol viu que va participar en el Concili) deia del papa Pau VI: "Va viure l'esperit conciliar amb serenor i esperança, tenia una fina espiritualitat i una admirable altura intel·lectual". Díaz Merchán recordava que Pau VI era un "Papa pròxim a la realitat de cada persona i vivia amb esperança".

Giovanni Battista Montini va néixer el 26 de setembre de 1897 a la Llombardia, al nord d'Itàlia. Va ser ordenat capellà el 1920 i dos anys més tard entrà a treballar a Secretaria d'Estat del Vaticà. Considerat progressista ja des de la seva joventut, Montini es va oposar al Règim dictatorial de Mussolini i va ser capellà de la Federació d'Estudiants Catòlics Italians (FUCI), l'única organització universitària antifeixista en la Itàlia de Mussolini. Va ser nomenat arquebisbe de Milà el 1954 i a la mort de Joan XXIII, va ser elegit bisbe de Roma el 21 de juny de 1963.

Pau VI va continuar el Concili (començat per Joan XXIII) per

portar l'Església a un aggiornamento, ja que desitjava que amb el Vaticà II, "l'Església comprengué millor l'home modern". Durant el Concili, el papa Montini va apostar per la llibertat religiosa, en contra de la majoria dels bisbes espanyols. El Papa declarà que aquest

document era de gran importància, ja que reivindicava el dret individual i col·lectiu a la llibertat religiosa.

El Règim de Franco (i ja abans de ser Papa) sempre va veure amb recel Montini, que fins i tot va ser

acusat de ser enemic d'Espanya. I és que Pau VI va suplicar al dictador diverses vegades, l'última el setembre de 1975, que commutés als presos les penes de mort, sense que Franco atengués les peticions del Papa.

Pau VI va ser un mestre en la creació de gestos simbòlics, com besar la terra que visitava, la renúncia a la tiara, l'intercanvi d'anells amb el Primat Anglicà, la restitució de relíquies a l'Església Oriental o el trobament amb el Patriarca Atenàgores I, amb l'alçament de les excomunicacions mútues que va provocar el Cisma d'Orient de 1054. Quan el 14 de setembre de 1975, a la Capella Sixtina, Pau VI va rebre el Metropolità Melitó de Calcedònia (enviat pel Patriarca Dimitrios I de Constantinoble), el papa Montini, en un gest d'estimació, va abraçar amb gran afecte Melitó i després, agenollat davant d'ell, li besà els peus. I és que Pau VI, que creia en l'ecumenisme, sempre va construir ponts de diàleg i d'acostament amb les altres Esglésies cristianes.

Amb aquests gestos, Pau VI volia donar a entendre que ell no encarnava el prestigi o el poder i per això, el papa Montini transmetia la imatge d'una Església humil i servidora, com ara ha demanat també el papa Francesc, en afirmar que "l'autèntic poder és el servei".

La gent es quedà sorpresa la primera vegada que el Papa es va agenollar en baixar de l'avió i davant de totes les autoritats va besar la terra que visitava, en un gest inaudit i impensable en el protocol. Va ser un acte simbòlic que va marcar el pontificat de Pau VI. Era el Cap de l'Església sí, però el seu honor estava a servir i a estimar! Besant aquella terra, el Papa

besava el poble que visitava com l'*osculum pacis* (el bes de pau), signe d'amistat i de fraternitat.

Per altra part, hi hagué una relació intensa de Pau VI amb Montserrat, que venia ja de quan Montini era arquebisbe de Milà. "Les notícies que vénen de Montserrat em captiven i m'edifiquen: *in omnem terram exiit sonus eorum!* [el seu anunci s'escampa per tota la

terra; salm 19,5] Aquestes són les funcions de semblants centres d'altíssima espiritualitat, i que bé les realitza aquest monestir". Això escrivia el 30 de juliol de 1958 Giovanni Battista Montini, arquebisbe de Milà, al P. Gabriel M. Brasó prior de Montserrat. I és que allò que unia Milà i Montserrat, segons Montini, era un "vinçle especial, que es va intensificar els anys que el benedictí Ildefons Schuster va ser arquebisbe de Milà".

Tot i haver estat convidat a venir a Montserrat, el cardenal Montini mai no visità el nostre monestir, a causa de la situació política de l'Estat espanyol, ja que l'arquebisbe de Milà era considerat "enemic del Règim"! Amb tot, va mantenir contactes epistolars freqüents amb el prior Gabriel M. Brasó i amb l'abat Aureli M. Escarré. I fruit de l'amis-

tat entre Montini i Brasó, el 1969, el P. Gabriel va dirigir els exercicis espirituals a Pau VI.

Per altra part, el papa Montini va demanar a Montserrat que enviés una petita comunitat de monjos a Tantur (Israel), per posar en marxa l'Institut Ecumènic d'Estudis Teològics, integrat per catòlics i cristians d'altres confessions. Abans de viatjar a Tantur (gener 1971), els monjos, encapçalats pel P. Abat Cassià M. Just i el P. Adalbert Franquesa, foren rebuts en audiència per Pau VI, que els donà el calze i la patena per a les eucaristies de totes les confessions cristianes que conviurien a Tantur.

Fou precisament en aquesta darrera ocasió que el papa donà encara una altra prova de l'estima per Montserrat i, sobretot, del seu tarannà profundament evangèlic. Feia poques setmanes que el nostre monestir havia acollit, amb gran indignació del règim espanyol, uns tres-cents intel·lectuals catalans reclosos a Montserrat (desembre 1970) com a protesta pel Consell de guerra celebrat a Burgos, l'anomenat "Procés de Burgos", cosa que havia tingut un considerable ressò mundial. En trobar-se amb l'abat Cassià Pau VI no solament el va acollir càlidament sinó que, tot abraçant-lo, li va dir *Ricevete tutti* [rebeu tot-hom], potser recordant l'actitud d'acolliment que sant Benet recomana que tinguin els monjos.

Home espiritual i intel·ligent, de cor gran i de fina sensibilitat, el papa Pau VI va ser en l'Església un autèntic home de Déu que guià a bon terme el Concili i establí ponts de diàleg amb el món modern. L'ara beat Pau VI va ser un home que va treballar per la pau i per la unitat de totes les Esglésies cristianes.

L'ESGLÉSIA EN LA SOCIETAT CATALANA *

Pare abat Josep Maria Soler

No sé on caldrà situar el “moment zero” del procés que viu Catalunya. És en el passat recent? És en el present? Serà en el futur? Probablement la resposta depèn molt de quins paràmetres s'utilitzin. Potser només els historiadors futurs, i després d'haver transcorregut un cert període per tenir perspectiva, podran determinar quan va ser el moment zero. De tota manera, la dinàmica informativa i de reflexió d'aquests jornades al Born, titulades precisament així, ja constitueix d'alguna manera una part del moment zero.

En el moment tan peculiar que viu Catalunya, és important poder fer una reflexió serena per valorar seriosament i democràticament les posicions, les idees, etc., i per confrontar-les d'una manera respectuosa i equilibrada, sense interpretacions distorsionades. El moment és prou seriós perquè ens calgui estar molt ben informats al més objectivament possible i sense condicionaments emotius. Només després d'una bona informació es pot decidir en llibertat. Per això, convé no sols quedar-nos amb qui defensa les mateixes posicions, sinó també escoltar els que tenen posicions diferents o complementàries per-

què així tindrem més elements de reflexió.

He estat invitat a participar en aquest cicle com a home d'Església i a partir del que Montserrat representa. Jo sóc un monjo i com a tal voldria aportar a la reflexió el pensament que l'Església ha elaborat, en allò que s'anomena la seva Doctrina social, és a dir en la reflexió que, a la llum de l'Evange-

li de Jesús, fa sobre la persona humana, sobre les relacions en la societat, sobre l'organització dels pobles.

Em centraré bàsicament en dos punts: 1) Què diu l'Església sobre el procés que viu Catalunya, i 2) quina ha de ser l'aportació de l'Església a una societat laica, no confessional i reconeixedora de la llibertat religiosa.

* Conferència pronunciada al Born Centre Cultural, a Barcelona, el 23 de gener del 2014 dintre el Cicle “Moment zero”.

QUÈ DIU L'ESGLÉSIA SOBRE EL PROCÉS QUE VIU CATALUNYA?

Per començar, hem de recular una mica en el temps i posar-nos a l'any 1985. Aleshores, els bisbes de Catalunya signaren unànimement un document titulat "Arrels cristianes de Catalunya" (cf. *Documents d'Església*, 21(1986)267-286) en el qual hi ha unes afirmacions fonamentals que incideixen en el procés que estem vivint. En aquell moment, els bisbes es pronuncien sobre la identitat del poble català tot aplicant a la realitat de Catalunya el magisteri del papa Joan Pau II, expressat en un discurs a la UNESCO (2 juny 1980) i corroborat uns anys més tard pel mateix Papa a l'ONU (5 octubre 1995). Diuen en aquell document: "Com a bisbes de l'Església a Catalunya, encarnada en aquest poble, donem fe de la realitat nacional de Catalunya, afaïçonada al llarg de mil anys d'història i també reclamem per a ella l'aplicació de la doctrina del magisteri eclesial: els drets i els valors culturals de les minories ètniques dins d'un Estat, dels pobles i de les nacions o nacionalitats, han de ser respectats i, fins i tot, promoguts pels estats, els quals de cap manera no poden, segons dret i justícia, perseguir-los, destruir-los o assimilar-los a una altra cultura majoritària". Afirmen, doncs, que Catalunya és una nació, amb tots els drets i deures que això comporta, i defensen el dret a existir com a tal, i desenvolupar la llengua i la cultura. Defensen, a més, el dret "de la nació catalana" a tenir "una adequada estructura jurídic-política que faci viable els drets esmentats", la forma concreta de la qual "pertoca directament a l'ordenament civil" (cf. *o.c.*, Apartat 3, n. 8).

Hi ha encara, unes altres afirmacions importants que il·luminen

el plantejament actual: "els pobles que, com és el cas de Catalunya, tenen consciència de la seva història anterior a la formació de l'Estat, i mantenen juntament amb aquesta consciència, una cultura i una llengua pròpies que no són les majoritàries de l'Estat, guarden viva la convicció que no provenen de la divisió administrativa d'un Estat-Nació, sinó que són un component, amb personalitat pròpia, d'un Estat plurinacional. Aquesta consciència de ser una realitat nacional prèvia, que conflueix amb d'altres per a la formació d'un Estat, és el que dóna sentit nacional al nostre país i fa que l'autonomia i les institucions pròpies que amb ella han retornat siguin viscudes no com una moda política, sinó com a resposta a unes aspiracions històriques profundes irrenunciables". És adir, és diu que la realitat nacional de Catalunya es prèvia a la formació de l'actual Estat espanyol. Per això, un cop fetes aquestes afirmacions bàsiques, els bisbes expressaven la necessitat d'explicar pedagògicament aquesta realitat de Catalunya als "altres germans catòlics dels altres pobles d'Espanya" per tal que la puguin comprendre i acollir. Cosa que repetidament s'ha intentat fer, però sense massa resultat.

L'any 1995 un Concili Provincial Tarraconense (una assemblea de l'Església catòlica a Catalunya, formada pels bisbes i el abats juntament amb representants dels preveres, diaques, religiosos, religioses i laics, amb capacitat de prendre decisions en els àmbits pertinents) es va fer seu aquest document Arrels Cristianes de Catalunya i en va confirmar el contingut (Tema 3, proposta 27; *Documents d'Església* 29(1995)436). Posteriorment, la Santa Seu va concedir els vist i plau ("recognitio") a les resolucions d'aquest Concili i, per tant, també a aquest document; amb això la paraula dels bisbes sobre la realitat nacional de Catalunya adquiria un rang superior (cf. Resolució 105; *Documents d'Església* 30(1996)475). En aquells anys, però, la demanda social era a favor d'una major autonomia i, en canvi, era força minoritària la del dret a decidir o a la independència.

A mida que la societat catalana ha anat evolucionant en els seus plantejaments, també els pastors de l'Església a Catalunya han anat traient les conseqüències d'aquell document. Així, l'any 2011, els bisbes de Catalunya (la gran majoria havien estat nomenats després del 1985 i, per tant, no havia sig-

nat el document) amb motiu dels vint-i-cinc anys d'“Arrels cristianes de Catalunya”, van escriure un nou text, titulat “Al servei del nostre poble” (cf. *Documents d'Església*, 46(2011)353-365), que es fa ressò del procés iniciat per la societat catalana de tenir un reconeixement més ple dels seus drets; cal recordar que hi havia hagut tot el debat sobre l'Estatut aprovat el 2006. En aquest nou document, els bisbes de Catalunya reafirmen el contingut del document anterior; i insisteixen: “Defenseu el

nacions o cultures. Seguint, a més, el discurs de Joan Pau II a la UNESCO del 1980, que he citat abans, els bisbes afirmen també: “L'Església a Catalunya i arreu, moguda pel seu amor a la persona humana i a la seva dignitat, considera que ‘hi ha una sobirania fonamental de la societat que es manifesta en la cultura de la nació’” (n. 5). En altres paraules, s'afirma que la identitat lingüística i cultural són una expressió de sobirania encara que no sigui política.

inalienable de les persones i dels pobles i que reconeguim amb paciència la pau i la justícia. I encoratgem el camí del diàleg i l'entesa entre totes les parts interessades a fi d'assolir solucions justes i estables, que fomentin la solidaritat [que és una] exigència directa de la fraternitat humana i cristiana” (n. 5). Notem, per tant, que els bisbes de Catalunya afirmen el dret dels ciutadans a replantejar el tipus d'articulació del País i la legitimitat moral de totes les opcions basades en els principis democràtics.

dret a reivindicar i promoure tot el que això comporta [la personalitat de Catalunya], d'acord amb la doctrina social de l'Església” (n. 4). I afegien, citant un discurs del papa Joan Pau II, del 1988, al Parlament Europeu a Estrasburg: “els pobles europeus units no acceptaran la dominació d'una nació o d'una cultura sobre les altres, sinó que sostindran el dret igual per a tots d'enriquir els altres amb la seva diversitat” (n. 4). Hi ha una explicitació més gran respecte al 1985, pel que fa al “dret a reivindicar i promoure tot el que comporten la personalitat i els trets nacionals de Catalunya” així com a posar en guàrdia sobre els intents de dominació per part d'altres

A més, en aquest text del 2011, constaten que “s'han manifestat nous reptes i aspiracions, que afecten la forma concreta com el poble de Catalunya s'ha d'articular i com es vol relacionar amb els altres pobles germans d'Espanya en el context europeu actual”. Davant d'això, i, tenint present la diversitat d'opcions que s'anaven plantejant ja a la societat catalana pel que fa a viure la pròpia identitat i a exercir els propis drets com a nació, continuen dient: “Com a pastors de l'Església, no ens correspon a nosaltres optar per una determinada proposta a aquests reptes nous, però defenseu la legitimitat moral de totes les opcions polítiques que es basin en el respecte de la dignitat

Aquesta posició dels bisbes de Catalunya, tant el 1985 com el 2011, no s'ha vist compresa pels documents de la Conferència Episcopal Espanyola, la qual, sense entrar mai a valorar el fons de les reivindicacions de la societat catalana i prescindint dels documents dels bisbes de Catalunya tot i estar fonamentats en la Doctrina Social de l'Església (expressada en el Compendi que la Santa Seu va publicar l'any 2004 amb l'aprovació del Papa Joan Pau II), ha anat repetint el 2002, el 2006 i el 2012, sense matisos, la defensa de la unitat d'Espanya com un bé moral que, segons que afirmen, implica l'obligació de tenir-ne cura i de mantenir-la (cf. Nota de la Comissió per-

manent, 4 octubre 2012; cf., també, entrevista al Cardenal Antonio M. Rouco a *La Razón*, 29.12.2013, p. 17). L'endemà mateix de fer-se pública aquesta Nota de la Comissió permanent, i en el context de les properes eleccions al Parlament de Catalunya en les quals alguns partits es presentaven amb l'opció per la independència en el programa, els bisbes de Catalunya –que són els qui coneixen més la realitat d'aquí i els que tenen la responsabilitat d'il·luminar-la des de l'Evangeli de Jesús– publicaven, al seu torn, una altra Nota d'un contingut força diferent; hi reconeixien la llibertat amb què els ciutadans han de manifestar les seves conviccions de manera democràtica i pacífica i tornaven a citar el text del 2011 sobre la validesa de totes les opcions i la lliure opció sobre “com el poble de Catalunya s'ha d'articular i com es vol relacionar amb els altres pobles germans d'Espanya en el context europeu actual” (cf. Nota dels Bisbes de Catalunya davant les eleccions al Parlament, 5 octubre 2012). Amb això es posava en pràctica un criteri general, que el Papa Francesc ha expressat així: “Ser a la perifèria ajuda a veure i a comprendre millor, a fer una anàlisi més correcta de la realitat, defugint el centralisme i l'aproximació ideològica” (Col·loqui amb els Superiors Generals: *La Civiltà Cattolica*, 4 gener 2014, p. 6).

El posicionament dels bisbes de Catalunya sobre la qüestió dels drets del nostre poble, mostra que no estem davant d'una qüestió partidista o d'una batalla estrictament política, sinó que en el fons estem davant d'una qüestió ètica. Una qüestió ètica pel que fa a decidir sobre el futur; les opcions que cadascú pugui prendre, en canvi, estan obertes a tot un ventall de possibilitats. Per això, com deia a

principis d'aquest any un bon coneixedor de la realitat del País Basc i d'alguna manera també de la de Catalunya, el bisbe Juan Maria Uriarte, emèrit de Sant Sebastià, “ni la independència d'un poble ni la unitat de l'estat són dogmes absoluts [...]. En principi cap d'aquestes dues opcions no pot ser reprovada en nom de la fe, i cap no pot ser requerida o exigida en nom de la fe, i aquí és tasca de cada cristià veure quina de les opcions en cada moment defensa més bé els valors de la identitat, la solidaritat, la sostenibilitat,... Aquest judici han de fer-lo els laics perquè la Doctrina de l'Església s'atura aquí: en l'establiment del principi” (cf. entrevista a *Catalunya Cristiana* 5 gener 2014, p. 7).

Hi ha un text recent del Papa Francesc que, en un context més ampli, va en aquesta mateixa línia, en dir: “Ni el Papa ni l'Església posseeixen el monopoli de la interpretació de la realitat social o de la proposta de solucions per als problemes contemporanis [...]. Toca a les comunitats cristianes analitzar les situacions dels seus països” (*Evangelii gaudium*, 184).

L'APORTACIÓ DE L'ESGLÉSIA EN UNA SOCIETAT LAICA

He dit que parlaria, també, de quina ha de ser l'aportació de l'Església en una societat laica, no pas laïcista; és a dir, en una societat no confessional, en la qual és reconeguda la llibertat religiosa i es respecta l'autonomia de l'Estat i de l'Església. És el cas, entre altres, de la Constitució de l'Estat Espanyol i de la de les democràcies europees. Ho faré breument pensant en el present i en el futur del nostre País (per a una exposició més àmplia

del tema, cf. Josep M. Soler, *La plaça de Diognet*, p.104-112. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2011).

Parteixo del principi que la laïcitat de l'Estat no vol dir ignorància entre ell i les comunitats creients. Per això, el camí que es va obrint en les societats modernes d'aquest s. XXI és que la societat, amb l'Estat al davant, ha d'oferir espais públics oberts a tots, creients o no, sempre que es respecti el recte ordenament jurídic, el bé comú i l'ordre públic, per tal que puguin aportar els seus valors i els seus ideals a la vida social. L'Estat i la societat en general ha d'acceptar el fet religiós com una realitat positiva, que pot fer una aportació bona a la convivència social i a la maduració de les persones. I, per tant, ha d'acollir amb respecte, sense prejudicis i amb obertura de ment les propostes ètiques que provenen de les institucions religioses o de les persones creients i valorar-les segons les competències de cadascú. Semblantment, cal respectar la presència pública del fet religiós i dels seus símbols, sempre que no vulnerin o posin en perill el bé comú. Això és una conseqüència de l'exercici de la llibertat de consciència i afecta tant l'àmbit interior com l'exterior de la persona, el privat com el públic, l'individual i el comunitari.

A l'hora de legislar, l'Estat ho ha de fer sempre d'acord amb el bé comú, sense privilegiar ni discriminar cap opció ideològica, ni filosòfica, ni religiosa. L'Estat, a més, igual que fa amb altres entitats i institucions –religioses o no– que col·laboren al bé comú, ha de valorar l'aportació social i cultural que fa l'Església i contribuir, sense privilegis, a sostenir-ne les obres socials, educatives i culturals.

En aquest context, l'Església com a institució (a més del dels seus membres com a ciutadans, a nivell individual o en grup) en una societat democràtica té una paraula a aportar, no a imposar, al conjunt de la societat i, per tant, també al debat públic. Creients i no creients poden buscar junts camins de pau, de justícia, de qualitat de la convivència, de respecte a cada persona i als seus drets legítims, d'atenció a les persones que sofreixen; poden lluitar contra la pobresa i la marginació, treballar contra totes les formes de violència i de discriminació injusta, fer un món més sostenible, protegir el planeta, respectar els drets dels pobles, etc. En una paraula, poden buscar junts camins per fer un món més humà.

Això vol dir que l'Església, i per tant els seus membres, han d'assumir sense por la laïcitat positiva i fins i tot l'han de defensar. En la societat d'avui dia i en la cultura dominant allunyada en bona part del cristianisme, el que hem de fer els cristians és testimoniar amb la nostra paraula propositiva (perquè es tracta de "proposar i no pas d'imposar") i amb el nostre comportament els valors que vénen de l'Evangeli que ens ha deixat la persona de Jesús. Ja n'he esmentat alguns. En podríem citar més, com ara: la dimensió única i transcendent de cada persona humana, la defensa de la llibertat i de la igualtat radical de tots, el desenvolupament humà a nivell intel·lectual, social i econòmic, el conreu de la cultura, el sentit de la història, l'austeritat que es tradueix en solidaritat, l'amor abnegat que pensa més en el bé de l'altre que no pas en el propi i es dona al servei altruista i gratuït, la senzillesa i la humilitat que fan grans les persones, la recerca de la veritat, el treball per a un funcionament de l'economia que estigui al servei de

la persona i no sols en funció dels guanys, l'ètica en el treball, en la política, en les relacions laborals, la protecció de la família, la promoció i la integració dels pobres i dels marginats, etc.

Sobre alguns temes que afecten l'ésser humà, els cristians tenim unes conviccions concretes per raons antropològiques. I d'altra banda, cal respectar el joc democràtic. Això demana que els cristians fem la pròpia aportació al debat social sobre els diversos temes per contribuir al diàleg i a la reflexió amb vista a una millor presa de decisions. De vegades, però, les conviccions dels cristians poden entrar en contradicció amb les lleis de l'Estat; lleis que, en democràcia, alguns cops només poden establir el mal menor. Evidentment, en aquests casos, els cristians no podem pretendre imposar la nostra visió antropològica; en una societat plural, no podem pretendre que la moral cristiana esdevingui llei de l'Estat. En el cas que hi hagués una contradicció flagrant entre totes dues, es podria fer objecció de consciència, com ja s'esdevingué als primers segles del cristianisme;

això, però, s'ha de fer sense menysprear els individus que en consciència assumeixin comportaments que contradiuen l'ètica cristiana (cf. Enzo Bianchi, *La differenza cristiana*. Torino, 2006, p. 22). Per part dels membres de l'Església, això s'ha de fer amb una gran dosi de comprensió envers les persones concretes, les seves idees i els seus problemes. Aquesta posició respectuosa i comprensiva de l'altre val, d'una manera especial, pels mitjans de comunicació de titularitat o d'inspiració cristiana; han d'estar privats de tot clima d'agressivitat i no manipular els continguts informatius d'acord amb prejudicis o amb posicions ideològiques determinades; al contrari, s'han de distingir per l'adequació a la veritat dels fets, pel respecte a les persones i als pobles.

La construcció de la societat en el present i en el futur és un repte de tots, de creients i de no creients. En el moment que ara viu Catalunya, tots tenim el repte i l'obligació d'aportar-hi el bo i millor de nosaltres mateixos, amb una mentalitat oberta i democràticament dialogant.

LA MORT I LA VIDA ETERNA UNES REFLEXIONS D'AMBRÒS DE MILÀ I D'AGUSTÍ D'HIPONA *

Joan Torra

LA MORT, UNA REFLEXIÓ D'AMBRÒS DE MILÀ

Sempre se'ns diu que en la litúrgia, en la predicació i en la catequesi fem servir un llenguatge que pot resultar incomprendible per a la gent d'avui. De fet això deu haver passat sempre, perquè el llenguatge de la fe remet a conceptes per als quals no hi ha llenguatge capaç d'expressar-los amb propietat. Són realitats inefables; i les volem pronunciar. Algunes vegades, però, ens pot passar que el llenguatge que fem servir sigui entès exactament al revés del que nosaltres volem dir. I també això ha passat sempre.

Què diem quan parlem de la mort? ¿I quan ho enllacem amb la vida, i la vida amb el qualificatiu d'eterna? De la mort i de la vida en parlem almenys en un doble nivell. La mort és la mort física; i la mort és la mort, pel pecat, a la vida eterna rebuda en el Baptisme. I la vida és la vida física; però és també la vida

eterna que hem rebut sacramentalment i que esperem gaudir un dia plenament en el regne del cel. Déu n'hi do, quin embolic per a la gent... I per a nosaltres!

Ambrós de Milà (339/340-397) havia fet una molt profunda reflexió teològica sobre el fet de la mort –física i espiritual– en ocasió de la mort –encara jove– del seu germà Sàtir (*De excessu fratris. Liber secundus: de resurrectione mortuorum*, 46-47). Allò que ens passa a nosaltres.

Ambrós sap començar per la mort de Crist. Aturem-nos-hi un moment, escoltant, què diu sobre què és la mort, per tal de poder-ho analitzar.

«Què més? Per la mort d'un de sol fou redimit el món. Ja que si ho hagués volgut, el Crist hauria pogut no

haver de morir, però va decidir que ni havia d'evitar una mort, en aparença inútil, ni podia salvar-nos d'una manera millor que morint. Per això, la seva mort és vida per a tothom. La seva mort ens ha marcat: anunciem la seva mort quan preguem, proclamem la seva mort quan presentem ofrenes. La seva mort és victòria, la seva mort és sacrament, la seva mort és una solemnitat anual per al món. Què més podem dir de la seva mort, quan demostrem amb el seu exemple diví que només la mort ha aconseguit la immortalitat i que la mort sola es va rescatar a si mateixa? Per tant, no ha de ser plorada la mort, que és causa de la salvació del poble; no ha de ser evitada la mort, que no va menystenir, que no va evitar el Fill de Déu.

No ha de ser dissolt l'ordre de la naturalesa: allò que és comú a tots, no ha de conèixer excepcions en particular. I és cert que la mort no existia en la naturalesa, sinó que es va convertir en quelcom natural; perquè al principi Déu no va instituir la mort, sinó que la va donar com a remei.

Considerem-ho, per tal que no sembli el contrari. Perquè, si la mort és un bé, per què està escrit que Déu no ha fet la mort, sinó que per la malícia dels homes «la mort va entrar en el món» (Sv 1,13; 2,24)? En realitat la mort no fou necessària a l'obra divina, ja que aquells que estaven col·locats en el paradís eren feliços per l'afluència successiva de tot tipus de béns; però, una

* Reproduïm, seguits, dos articles de la revista digital *El Bon Pastor* (nn. 69 i 70, setembre i octubre 2015). L'autor, mn. Joan Torra, és prevere del bisbat de Vic i professor de la Facultat de Teologia de Catalunya. L'article és adreçat a preveres però, a part d'acostar-nos a dos venerables pares de l'església (Ambrós i Agustí), ens el podem fer també ben nostre. En el cap. IV de la Regla sant Benet ens dona, entre moltes altres, aquestes dues eines de vida espiritual: *desitjar la vida eterna amb tot el deler espiritual* (v. 46) i *tenir cada dia la mort present davant els ulls* (v. 47).

vegada condemnat el pecat, la vida dels homes va començar a ser miserable amb una fatiga quotidiana i un plor insuportable. Es va haver d'establir un final a tot això, per tal que la mort restituis allò que la vida havia perdut. Perquè la immortalitat és un pes, més que no pas un avantatge, si no intervé la gràcia.»

Repassem-ho breument –rellegint-ho, si cal–. La mort de Crist és la causa de la salvació del poble, reflexiona Ambròs, és victòria, sagrament, solemnitat anual. És vida per a tothom. Una bonica i sintètica descripció de la centralitat del misteri de la Pasqua de Jesús

És absolutament universal i no ha de conèixer excepcions, ja que no ha conegut ni la del Crist. Però, atenció! La mort no hi era en l'ordre de la naturalesa creada per Déu, no calia pas que hi fos, perquè en el paradís l'afluència de béns era contínua; per això la vida per sempre era suportable, i feliç; així ho havia fet Déu.

Però quan el pecat tergiversa aquest ordre bo establert a l'inici, és quan la vida humana esdevé insuportable. Una vida així per sempre seria més un càstig que no pas quelcom bo, per això –diu Ambròs– Déu dona la mort com a remei a aquesta situació desgraciada, i així la mort, sense ser de l'ordre de la naturalesa, es converteix en quelcom natural.

És per això que la mort és un bé, perquè la immortalitat seria més un pes que un avantatge, conclou. Ha d'intervenir la gràcia.

Us puc ben confessar que vaig descobrir –re-descobrir, vaja!– aquest text tan colpidor i únic, quan el vaig trobar citat i explicat pel papa Benet XVI a l'encíclica *Spe salvi*

(2007) n. 10. En el número següent continua dient: «Sigui el que sigui el que sant Ambròs va voler dir exactament amb aquestes paraules, és cert que l'eliminació de la mort, així com també el seu ajornament gairebé il·limitat, posaria la terra i la humanitat en una condició impossible i no comportaria cap benefici per a l'individu. Òbviament, hi ha una contradicció en la nostra actitud, que fa referència a un contrast de la nostra existència. D'una banda, no volem morir; els qui ens estimen, sobretot, no volen que morim. D'altra banda, malgrat això, tampoc no volem continuar existint il·limitadament, i tampoc la terra no ha estat creada amb aquesta perspectiva. Llavors, què és el que realment volem?»

La pregunta oberta per Benet XVI obliga a continuar presentant el seu raonament, que d'Ambròs passa a Agustí. Vegem-ho en les línies següents.

LA VIDA ETERNA, UNA REFLEXIÓ D'AGUSTÍ D'HIPONA

No perdem de vista que venim d'una reflexió anterior sobre la mort, a partir d'un text preciós d'Ambròs de Milà en ocasió de la mort del seu germà Sàtir. Ens hi havia acompanyat l'encíclica *Spe salvi* del papa Benet XVI. Seguint el fil del seu raonament, el text continua (n. 11): «Llavors, què és el que realment volem? Aquesta paradoxa de la nostra actitud suscita una pregunta més profunda: Què és realment la vida? I què significa veritablement eternitat? Hi ha moments en què de sobte percebem quelcom: sí, això seria precisament la veritable vida, així hauria de ser. En contrast amb això, el que normalment anomenem vida, en veritat no ho és.»

Quin problema de llenguatge que tenim nosaltres i els qui ens escolten! Com explicarem aquesta vida veritable, l'única que mereix ser eterna, aquesta que intuïm en alguns moments i prou?

El mateix text de l'encíclica remet a uns fragments d'una carta que Agustí va escriure a Proba, una vídua de l'alta societat romana, sobre la pregària, sobre el que cal demanar en la pregària. Vegem-ho:

«El qui demana al Senyor una sola cosa i la desitja amb tota l'ànima (cf. Sl 26,4), la pot demanar amb tota certesa i seguretat, ni li cal tenir cap por que li sigui un mal rebre-la, perquè és aquella cosa sense la qual no li faria profit res d'allò que hagués rebut, ni que ho hagués demanat com calia. Aquesta cosa és senzillament l'única i veritable vida feliç, que consisteix a contemplar eternament, immortals i incorruptibles de cos i d'esperit, el goig del Senyor... Tanmateix, com que aquesta és la mateixa pau que sobrepassa tot coneixement (cf. Fl 4,7), fins quan la demanem en l'oració no sabem què hem de demanar per pregar com cal. En efecte: quan una cosa no podem ni imaginar com és, senyal que no la coneixem prou; tot el que ens ve al pensament, ho apartem, ho desdenyem, ho reprovem, sabem que això no és allò que cerquem, encara que allò que cerquem no sabem com és. Hi ha en nosaltres, per dir-ho d'alguna manera, una docta ignorància, però docta en l'Esperit de Déu que ajuda la nostra flaquesa... L'Esperit Sant impulsa el poble sant a intercedir amb gemecs que no es poden expressar, quan els inspira el desig d'aquesta cosa tan gran que encara no coneixem i que esperem amb paciència. Però, com es pot parlar d'allò que ignorem, quan ho desitgem? De fet, si la cosa ens fos totalment desconeguda, no la podríem desitjar; d'altra banda, si la veiéssim, no la desitjaríem amb gemecs (Ep. 130, 14,27-15,28)».

«L'única i veritable vida feliç», deia Agustí. Reflectia així el seu propi procés personal que durant anys havia cercat la vida amb aquesta felicitat sense trobar-la tot i tenir-la ben a prop -heus ací Mònica, la seva mare-, i que el moment de la seva conversió indica que s'hi aboca del tot, sense poder aleshores explicar massa bé el perquè de manera racional; és aquesta seva gran «docta ignorància». No serà estrany que a partir d'ara, quan n'hagi de parlar -i tant, si ho farà!- ho farà des de la més gran humilitat, la de saber que les seves paraules no poden mai explicar allò que sent, que creu i que espera amb tot el cor. Això el farà ser profundament respectuós amb els seus oients. I aquest respecte el farà encara més creïble.

Quan en el retir de Cassiciac, prop de Milà, pendent encara de rebre el baptisme de mans precisa-

ment d'Ambròs, començarà a escriure les primeres obres, no ha de sorprendre gens que una de les primeres sigui precisament un diàleg sobre la vida feliç, el *De beata vita*. D'alguna manera l'hi resumeix a Proba: «Potser em preguntaràs ara què és una vida feliç. En aquesta pregunta hi han malgastat enginy i lleure molts filòsofs, els quals, tanmateix, no podien ni pretendre de trobar-ne la seva font, ni haver-li'n donat gràcies» (Ep. 130, 5,10).

En paràgrafs anteriors confessava, agraït, que vaig redescobrir el text d'Ambròs gràcies a l'encíclica *Spe salvi*. Ara he d'afegir que el d'Agustí va prendre una nova perspectiva per a mi i per a la meua vida pastoral en la qual -com a tots, per altra banda- tant ens correspon de parlar de la vida eterna, ni que sigui a partir de la mort, entesa per tanta gent

com l'única realitat immortal i eterna. M'agrada, doncs, retornar al text de l'encíclica (n. 12) perquè el Papa treu la conclusió molt millor de com mai ho podria arribar a fer jo. Diu: «Penso que Agustí descriu, de manera molt precisa i sempre vàlida, la situació essencial de l'home, la situació d'on provenen totes les seves contradiccions i esperances. D'alguna manera volem la vida mateixa, la vertadera, la que no es vegi afectada ni tan sols per la mort; però al mateix temps, no coneixem això cap al qual ens sentim impulsats. No podem deixar de tendir-hi i, això no obstant, sabem que tot el que podem experimentar o realitzar no és el que desitgem. Aquesta «realitat» desconeguda és la vertadera esperança que ens empeny i, al mateix temps, el seu desconeixement és la causa de totes les desesperacions, així com també de tots els impulsos positius o destructius cap al món autèntic i l'autèntic home. L'expressió vida eterna tracta de donar un nom a aquesta desconeguda realitat coneguda. És per necessitat una expressió insuficient que crea confusió. En efecte, etern suscita en nosaltres la idea del que és interminable, i això ens fa por; vida ens fa pensar en la vida que coneixem, que estimem i que no volem perdre, però que alhora és ben sovint més fatiga que satisfacció, de manera que, mentre d'una banda la desitgem, per una altra no la volem. Només podem provar de sortir amb el nostre pensament de la temporalitat a què estem subjectes i augurar d'alguna manera que l'eternitat no sigui un continu succeir-se de dies del calendari, sinó com un moment ple de satisfacció, en el qual la totalitat ens abraça i nosaltres abracem la totalitat. Seria el moment del submergir-se en l'oceà de l'amor infinit, en el qual el temps -l'abans i el després- ja no existeix. Podem únicament provar de pensar que aquest moment és la vida en sentit ple, submergir-se sempre novament en la immensitat del ser, alhora que estem desbordats simplement per l'alegria».

EL MARTIRI DE LA INDIFERÈNCIA *

Manel Nin

Els monestirs benedictins de la Congregació de Subiaco, i especialment el monestir de Montserrat a Catalunya i Belloc a França, van tenir al llarg del segle XX una especial relació amb l'Orient cristià de tradició siríaca. Especialment el P. Bonaventura Ubach, monjo de Montserrat, de qui s'escau el cinquantè aniversari de la seva mort, va passar tota la seva llarga vida al Pròxim Orient, dedicat a l'estudi de la llengua siríaca, i de les tradicions de les Esglésies cristianes que des de fa dos mil anys es troben en aquestes beneïdes terres; Terra Santa, Líban, Síria, Mesopotàmia, van ser el lloc de la peregrinació d'aquest monjo que va estimar i va fer conèixer les riqueses literàries, litúrgiques i sobretot humanes d'aquestes Esglésies.

Inserit en aquesta tradició «oriental» de Montserrat, i en ocasió de la meua ordenació sacerdotal, un monjo ermità amic em va fer el regal d'una bella edició de la Bíblia de Mossul. Era una reimpressió de 1950 feta sota la supervisió dels pares dominics d'aquesta ciutat iraquiana, i que reproduïa l'edició de 1888-1892, que al seu torn es basava en edicions anteriors i les completava. Edició Lagrande de Mossul, segons la Peshitta, editada

pel metropolità siro-catòlic de Damasc, Mor Clemens Joseph David, i amb un prefaci de metropolità caldeu Amid (Diyarbakir), Jirjis Abdisho'Khayyat. Es tracta d'un text bíblic important que també inclou alguns llibres bíblics que no es troben en la versió de la Bíblia hebrea.

El regal d'aquesta edició de la Bíblia de Mossul em va plaure molt no només pel record del monjo amic, sinó també perquè era una edició de la Bíblia molt útil per a tot estudiós de les tradicions cristianes siríaques a nivell bíblic, patristic i litúrgic. Avui que la vida dels cristians a Mossul i a tota la regió de la Mesopotàmia està trepitjada, perseguida, violentada, aquesta edició bíblica adquireix un valor quasi bé de testimoni davant del martiri d'aquells cris-

tians que de fa gairebé dos mil anys confessen l'únic Déu, Pare, Fill i Esperit Sant, i ho fan en la llengua que va ser la mateixa del Verb de Déu encarnat.

Mossul, ciutat custòdia i podríem dir apòstol de la Paraula de Déu, avui s'ha convertit en el custodi de la sang dels màrtirs. Cases incendiades, biblioteques cremades, cremada i destruïda una tradició cristiana de gairebé dos mil·lennis. Zones cristianes, tot el Pròxim Orient, poblades pels monjos i monges de les diverses confessions eclesials catòliques i ortodoxes: siroorientals, sirooccidentals, armenis, llatins... que en dos mil anys han après a viure junts i a compartir una vida cristiana senzilla, pobra, no fàcil, però sempre marcada per la tolerància, la reconciliació, la veritable fraternitat. Ger-

* Extret de la revista digital *El Bon Pastor*, n. 57, setembre 2014. El pare Manel Nin és monjo de Montserrat, rector del Col·legi Grec de Roma.

mans nostres cristians que últimament pateixen persecució per causa del nom de Crist, i que allà, en aquells llocs que són seus des de fa dos mil anys, han desaparegut. La veu dels pastors de les Esglésies cristianes d'aquests llocs no només ens alerta, sinó que ens diuen que els cristians de Mossul i dels llocs propers ja no hi són.

Aquests darrers dies el patriarca sirocatòlic Ignasi Josep III Younan ha fet una forta denúncia dels esdeveniments que succeeixen allà en aquests termes: «No hi ha absolutament cap raó per atacar cristians innocents i altres minories a Mossul i als encontorns. No hi ha ni tan sols una raó per destruir els llocs de culte, les esglésies, les seus dels bisbats, les parròquies, en nom d'una suposada organització terrorista, que no escolta la raó i no fa cas a la consciència. Lamentem haver de dir que el nostre arquebisbat de Mossul va ser cremat totalment: manuscrits, biblioteca; i ja han amenaçat que si no es converteixen a l'islam, tots els cristians seran assassinats. És horrible! Això és una vergonya per a la comunitat internacional».

A més, el patriarca caldeu Lluís Rafael I Sako i tots els bisbes caldeus, sirocatòlics, siroortodoxos i armenis del nord de l'Iraq reunits a Ankawa, als afores d'Erbil, demanen la protecció necessària dels cristians i altres minories perseguides. També conviden a evitar la destrucció d'esglésies, monestirs, manuscrits, relíquies i tota l'herència cristiana, el patrimoni de l'Iraq i de tota la humanitat.

Biblioteques destruïdes, esglésies destruïdes, icones destruïdes, destruïts molts volums escrits en pergami, la pell d'ovella que s'asseca, s'estira, es treballa, on els mon-

jos antics d'aquestes terres beneïdes van transcriure la Paraula de Déu, els textos dels Pares, els cants de lloança de les esglésies cristianes; aquelles pells beneïdes que contenen la lloança del poble de Déu ara s'han perdut, destruït, cremat; quasi bé es pot dir que no queda més que la pell dels cristians, rentada, ungida i alimentada pel baptisme, per la unció amb el crisma i per la santa Eucaristia, preparada per tal que s'hi escrigui no en caràcters de tinta, sinó en caràcters de sang.

Una nova massacre cristiana avui a l'Iraq, a Síria, en tot el Pròxim Orient. Maaloula i Saydnaia a Síria fa mesos que ja van perdre els seus tresors d'esglésies, monestirs, biblioteques, icones... i sobretot van perdre tantes veritables icones del Senyor que són els cristians.

Avui a Mossul, i en molts altres llocs a l'Iraq, les poblacions són robades, escarnides, deixades al mig del desert geogràfic, àrid i sense aigua, com si fessin ressonar el Salm, i especialment aquell desert espiritual creat entorn d'ells pel silenci, per la indiferència de tantes persones, potser fins i tot els cristians que callen, que no poden, no gosen o no volen fer sentir la seva veu. La veu de les Esglésies cristianes i dels seus pastors, des de l'Església de Roma i del seu bisbe que presideix en la caritat, i ara també presideix en el sofriment les Esglésies germanes, fins a les esglésies i pastors presents en aquells llocs on els cristians donen testimoni i pro-

clamen l'evangeli de la reconciliació i la pau, aquesta veu s'eleva en pregaria a l'uníson, fent un gran crit a no negligència, ni omissió i a la denúncia del sofriment i la persecució evident als ulls de tots els homes. Veus doloroses i angoixades dels pastors de les esglésies que veuen com els seus fills escapen, sofreixen i moren pel fet de portar el nom de Crist i per viure com a cristians.

En els primers segles de l'Església, els homes i les dones van anar al desert per trobar-hi la vida veritable que buscaven, en la trobada amb l'Unigènit en la seva solitud i en la comunió a l'interior de les Esglésies cristianes. Avui en dia molts cristians, homes, dones, ancians i nens, no són portats, sinó llançats al desert per morir allí; un desert on, en la fidelitat a la seva confessió de fe, troben el veritable testimoni, el veritable màrtir, Aquell que des de la creu va perdonar els seus perseguidors. Un cop més, al llindar del centenari del martiri de milions de cristians armenis, siroorientals i sirooccidentals, de nou la fe cristiana és posada a prova.

«És realment una vergonya!» clama el Patriarca sirocatòlic. «Demanem a la comunitat internacional que sigui fidel als principis dels drets humans, la llibertat religiosa, la llibertat de consciència. Som a l'Iraq, Síria i Líban: nosaltres, els cristians, no hem estat importats, som aquí des de fa milers d'anys i, per tant, tenim el dret a ser tractats com a éssers humans i ciutadans d'aquests països... ». Fem nostra la veu adolorida i angoixada dels pastors de les Esglésies que veuen els seus fills fugir, patir i morir pel fet de portar el nom de Crist.

VIATGE A PORTUGAL ESTIU 2013 *

Teresa Maria Castanyer

Dia 28 d'agost, dimecres

Primera hora del matí, aeroport del Prat, terminal 1, davant dels taulells de la companyia portuguesa TAP. Ens hi ha convocat l'agència Ruth Travel, a qui la junta dels oblats benedictins de Montserrat confia des de fa uns anys l'organització del viatge estival. Som un grup de vint-i-quatre, entre oblats -amb el consiliari, pare Jordi Castanyer- i simpatitzants. Un empleat de l'agència ens orienta en els tràmits i ens obsequia amb una pràctica bossa plegable. Facturem l'equipatge i passem els controls de seguretat amb certs entrebancs, ja que a més d'un del grup l'escorcollen perquè ha sonat l'alarma en passar per l'arc. Un cop comprovat que ningú porta matèries perilloses anem cap a la zona d'on a les 10.25 ha de sortir el vol cap a Lisboa, i dediquem l'espera a esmorzar, llegir, passejar, badar, potser fer una becaina... Quan avisen quina és la porta d'embarcament, entrem a l'avió, seiem i no triguem gaire a volar. Hem sortit força puntuals.

Molt poc després de sortir del Prat volem per sobre dels núvols, de manera que no veiem gens el paisatge. Fins que al cap de molta

* Malgrat el temps que fa d'aquest viatge en publiquem la crònica perquè creiem que pot interessar no solament als qui hi van anar sinó també a tots els lectors.

Fàtima. Aljustrel.

Eucaristia en una capella de Fàtima.

estona, força més d'una hora - quan ja ens han servit un entrepà i una beguda, i han passat el carret per si volíem comprar alguna cosa-, comencem a veure la zona que sobrevolem i distingim perfectament amb l'ajuda d'un mapa l'enorme embassament d'Alcántara, a la confluència del Tajo i l'A-

lagón, gairebé a tocar de la frontera entre Espanya i Portugal. Poc després ja ens anuncien que estem a punt d'aterrar, i ja veiem Lisboa i voltants.

El viatge ha durat poc menys de dues hores, però n'hem guanyat una a causa de la diferència horària, és

CRÒNICA

Fátima. Esplanada del santuari i Basílica antiga.

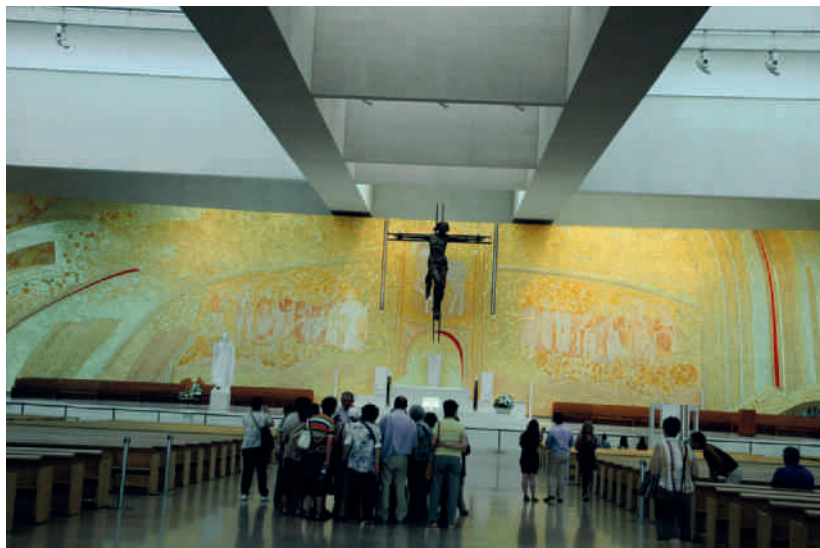
a dir, que a Lisboa no són quarts d'una, sinó quarts de dotze. Al vestíbul de sortida ens espera la Maria, la guia que ens acompanyarà durant tota l'estada a Portugal, i que no es limitarà a complir el programa establert sinó que hi afegirà alguna visita si considera que ens pot agradar.

L'autocar ens espera i sortim de seguida per agafar l'autopista cap a Fátima, a uns 125 km al nord de Lisboa. Anem de dret a l'hotel Lux Fátima i un cop deixats els equipatges a les habitacions passem al menjador a dinar. Nota anecdòtica: abans de pujar a les habitacions ens han fet una demostració del funcionament de la dutxa, un funcionament més aviat poc intuïtiu, i per això s'imposa la demostració amb unes aixetes que tenen a la mateixa recepció.

Després de dinar i d'haver tin-

gut una estona per desfer l'equipatge, anem amb l'autocar fins al poblet d'Aljustrel, a uns dos quilòmetres. Allà entrem a les cases nats dels pastorets Lucia i els seus cosins Jacinta i Francisco, unes cases que es conserven més o menys igual que en l'època de les aparicions. També hi ha un Viacru-

cis, que segueix el camí que feien els *pastorinhos* des d'Aljustrel fins a Cova de Iria, l'alzinar on portaven a pasturar el ramat i on van tenir lloc la majoria de les aparicions. Actualment, a Cova de Iria ja no hi queden gaires alzines, i al seu lloc hi ha la gran esplanada de les basíliques, al voltant de la qual, i arran

Fátima. Interior de la Basílica moderna.

de la construcció de la primera capella, es va anar formant la ciutat de Fàtima, una ciutat moderna, de carrers amples i amb arbres, i d'edificis no gaire alts. Si els pastors vivien a Aljustrel, si l'alzinar era en una zona anomenada Cova de Iria... per què s'ha popularitzat el nom de Fàtima? La guia ens explica que és el nom del veïnat on hi havia –i encara hi ha– l'església parroquial. I ha acabat sent el nom de la ciutat que s'ha format al voltant del santuari.

Quan tornem d'Aljustrel anem a la gran esplanada del santuari, en un extrem de la qual s'aixeca la basílica construïda entre 1928 i 1953, d'estil neobarroc, dedicada a la Mare de Déu. A l'altre extrem hi ha la basílica, enorme i moderníssima (2007), de la Trinitat. Hi entrem i, tot i que es veu molt gran, ens quedem sorpresos quan sabem que hi caben, assegudes, més de 8.500 persones. L'arquitecte que va projectar aquest temple és grec, i a la paret del fons del presbiteri hi va col·locar un gran mosaic d'estil bizantí i de tons daurats, inspirat en el capítol 22 de l'Apocalipsi: *Hi tindran el seu tron Déu i l'Anyell. Els seus servents l'adoraran...*

Sortim de l'església de la Trinitat i recorrem l'esplanada fins a l'altre extrem amb la intenció de visitar la basílica de la Mare de Déu i després celebrar en privat l'Eucaristia en una capella que ens han reservat. Però quan entrem a la basílica ens adonem que està a punt de començar una de les misses que s'hi celebren cada dia. I decidim afegir-nos-hi, de manera que el pare Jordi va a la sagristia per revestir-se per concelebrar, mentre la guia es preocupa d'anar al despatx del santuari a avisar que no cal que ens obrin la capella que ens reservaven. A la missa, celebrada en por-

tuguès, hi assisteix un gran nombre de fidels, molts forasters, com nosaltres. No ens és del tot difícil seguir els textos de la litúrgia, que coneixem i que són llegits pausadament, però en sortir comentem que de l'homilia ens hem quedat *in albis*. El celebrant parlava de pressa, i pràcticament només hem entès que es referia a sant Agustí, el sant del dia.

Acabada la celebració, la guia ens explica els detalls més rellevants del temple i, quan li fem notar que una de les dues imatges que hi ha a banda i banda de l'entrada del presbiteri és del català sant Antoni Maria Claret, ens explica que és a causa de la seva devoció al Cor de Maria, una de les devocions vinculades a Fàtima, com la del Rosari. De fet, a l'altre costat del presbiteri hi ha la imatge de sant Domènec de Guzmán, que va divulgar aquesta pràctica.

Sortint de la basílica i anant cap a l'hotel, que no queda gaire lluny, passem davant de la capelleta de les Aparicions, però no ens hi aturem perquè s'hi està celebrant la missa que s'hi fa cada dia en castellà. Demà ens hi afegirem. A l'hotel, de seguida a sopar. Havent sopat,

alguns tornen al santuari, per assistir al rosari i a la processó de les espelmes.

Dia 29 d'agost, dijous

Avui visitem Coïmbra, una ciutat amb molta història, seu episcopal i amb una universitat de les més antigues d'Europa. És a uns 85 km al nord de Fàtima, distància que recorrem per l'autopista que enllaça els extrems nord i sud de Portugal. Com que hem decidit sortir força d'hora perquè a quarts d'onze tenim programada la visita a la universitat, no hem resat Laudes abans d'esmorzar sinó que ho fem durant el trajecte. Abans de sortir ens adonem que cap al nord, cap on anem, hi ha una mena de boira o contaminació, d'un gris brut, que de seguida associem al fum dels focs que des de fa uns dies cremen a les muntanyes del nord de Coïmbra. Efectivament, a mesura que avancem, aquest fum es fa més espès, tant que permet mirar sense perill el sol, que es veu com una bola vermella.

La part més moderna de Coïmbra està situada al costat del riu Mondego i la ciutat vella s'enfila

Coïmbra. Universitat.

CRÒNICA

Coïmbra. Vista des de la torre de la Universitat.

Coïmbra. Façana Catedral.

per escales i carrerons estrets i molt costeruts fins a la part més alta, on hi ha l'edifici històric de la universitat, però també els edificis, molt més moderns, de diverses facultats, construïts durant els anys 40 i 50 del segle XX, durant el govern d'Óliveira Salazar.

L'autocar ens deixa prop de la universitat, on s'entra per una porta de pedra amb escultures que simbolitzen les facultats. Passada la porta, som al gran pati *das Escolas*, ben concorregut de turistes i estudiants, nois i noies que vesteixen l'uniforme acadèmic, tot negre,

excepte la camisa, que és blanca. Tret que els nois porten pantalons i les noies faldilla, la resta és igual: camisa, corbata, americana, sabates, i una llarga capa fins als peus. La guia ens explica que hi havia la tradició de fer una tisorada a la capa per cada desengany amorós, però que ara no ho fan gaire perquè la capa val molts diners i, un cop acabada la carrera, miren de vendre-se-la a un estudiant de primer. Tot i això, en veiem alguna, de capa amb més d'un cop de tisora! Una altra cosa que ens ha dit la guia és que arran de la crisi han disminuït les beques i han augmentat les taxes

universitàries i que, per compensar-ho, el rector ha autoritzat els estudiants a guanyar-se uns diners fent fotos de record als turistes. Efectivament, se'ns acosta una parella d'estudiants i ens ofereixen fer-nos una foto de grup, que després encartaran en un quadern amb fotos de la universitat i, si ens agrada, ho podem comprar. Dit i fet, ja es veu que ho tenen molt per la mà, perquè en un tres i no res ens tenen situats, ens fan la foto i quedem que quan acabem la visita a la biblioteca ens portaran les còpies que hem encarregat.

Entrem a la Biblioteca Joanina, anomenada així perquè la va fer construir el rei Joan V, al segle XVIII. Se la considera una de les biblioteques barroques més riques d'Europa, tant per la decoració, com pels llibres que conserva. Està formada per tres sales consecutives, amb les parets cobertes de dalt a baix de prestatges plens de llibres, i amb els sostres pintats de manera que, tot i ser plans, fan l'efecte de profunditat. Les prestatgeries són de fustes nobles, com també les immenses taules i la barana del passadís o balconada que recorre les parets a mitja altura per facilitar la consulta dels llibres. Una porteta mig amagada porta a la presó, on -per un privilegi- fins al segle XVIII complien les penes els membres de la comunitat universitària que havien estat condemnats, fossin professors o alumnes. A la sortida de la biblioteca trobem aquells simpàtics estudiants fotògrafs que ens porten els quadernets amb la foto de grup. Fem molt de goig.

Seguidament entrem a la capella de Sant Miquel, del segle XVI, d'estil manuelí, amb elements posteriors, com la decoració de rajoles que cobreix totes les parets fins al sostre. És un tipus de decoració

CRÒNICA

Coïmbra. Claustre de la catedral.

que aquests dies veurem moltes altres vegades en diferents monuments civils o religiosos. També veiem aquí, i aquests dies ho trobarem en alguns altars de moltes altres esglésies, una piràmide esglaonada que serveix de pedestal a una imatge. Destaca en aquesta capella un orgue barroc que no solament acompanya la litúrgia sinó que també és el “protagonista” de concerts.

Acabem la visita a la universitat per tres sales: la sala d'armes, que conté les alabardes que encara es fan servir en algunes cerimònies acadèmiques; una sala on hi ha els retrats dels rectors de la universitat fins al segle XVIII; i la sala *dos Capelos* (de les togues), on es fan els actes acadèmics més solemnes i que exhibeix els retrats dels reis de Portugal anteriors a Joan V. El sostre d'aquesta sala és pintat, però sembla que estigui fet de plafons de ceràmica. Al costat de les tres

sales hi ha un llarg balcó des d'on es veu la ciutat vella, que va baixant fins al riu.

Per carrerons molt pendents arribem a la catedral, romànica, una construcció molt austera, coronada de merlets que li donen més aspecte de fortalesa que de temple. L'interior i especialment el claustre mostren elements gòtics, i en una façana lateral hi ha una monumental porta renaixentista. Continuem baixant fins al riu, i no triguem a arribar al restaurant Dom Pedro, on dinem. Després de dinar i abans d'emprendre el retorn a Fàtima, la guia ens proposa caminar cinc minuts per arribar-nos a l'església de la Santa Creu, un dels exponents principals de l'art manuelí, és a dir, l'estil arquitectònic desenvolupat a Portugal al final del període gòtic i que rep el nom del rei Manuel I. Durant els dies que encara serem a Portugal tindrem ocasió d'admirar molts altres exemples d'aquesta

arquitectura. Acceptem el suggeriment de la Maria i per un carrer comercial animadíssim arribem a la plaça on hi ha l'església de la Santa Creu. La visita valia molt la pena. Després refem el camí fins a l'autocar i mentre tornem a Fàtima resem Vespres.

Tenim una estona lliure abans de la missa que cada dia –de Pasqua a Tots Sants– se celebra en castellà a l'altar que hi ha davant de la *capelinha* de les Aparicions. Com que és una ermita molt petita i no hi caben més de deu o dotze persones, la imatge de la Mare de Déu està situada fora de la capella. Una gran porxada cobreix l'ermita, la imatge, l'altar i els bancs, que els pelegrins han anat ocupant per participar en l'Eucaristia. A més dels fidels que hi assisteixen individualment o en família, hi ha tres pelegrinatges: un de Monterrey (Mèxic), un de Múrcia i nosaltres. Presideix la

CRÒNICA

Portalada del monestir de Batalha.

concelebració un prevere mexicà, proclama l'Evangelí un prevere de Múrcia, i no cal dir que el pare Jordi és un dels concelebrants. Del nostre grup, a més, la Faustina Font llegeix la primera lectura i en Joan Ramon Pujol, les pregàries dels fidels.

Sopem a l'hotel i després molts tornem a la capella de les Aparicions, on cada vespre es resa el rosari, en una colla d'idiomes, i a continuació es fa la processó de les espelmes. Els dijous, com avui, amb el Santíssim; els altres dies, amb la imatge de la Mare de Déu. La processó, molt concorreguda, travessa l'esplanada, passa davant de la basílica i torna a la capelleta. Els pelegrins porten una espelma encesa i mantenen el silenci, trencat de tant en tant amb algun càntic.

Dia 30 d'agost, divendres

Com que el primer trajecte que hem de fer avui és molt curt i segurament no hi hauria temps de resar Laudes a l'autocar, les resem en una

sala de l'hotel abans d'esmorzar. I després sortim cap a Batalha, a només 18 km de Fàtima. Es tracta de conèixer un dels monuments més destacats del final del gòtic i de l'art manuelí, el monestir de Batalha. El rei Joan I el va fer construir en acció de gràcies a la Mare de Déu després de la batalla d'Aljubarrota, que els portuguesos van guanyar als castellans la vigília de l'Assumpció del 1385, i el va confiar als dominics, que hi van ser fins al 1834. Des d'aleshores no hi ha hagut culte.

Realment és un conjunt monumental de primer ordre, que ja crida l'atenció des de l'exterior per la quantitat d'elements decoratius. La portada presenta un esquema molt habitual: sis apòstols a cada banda de la porta, un timpà amb el Pantocràtor i els quatre evangelistes, i diverses arquivoltes adornades amb figures de profetes, reis, àngels músics... El que fa destacable aquesta portada és que hi ha sis arquivoltes, amb la qual cosa el nombre de figures s'acosta a la vuitantena. L'interior és de tres naus, la central esveltíssima, i d'un gòtic relativament auster. Annexa a l'església hi ha la Capella del Fundador, Joan I, que en va voler fer el

Batalha. Interior de l'església.

CRÒNICA

Monestir de Batalha.

panteó familiar. Al centre de la capella, coberta amb una cúpula octogonal molt atrevida, destaca el monument funerari del rei i la seva esposa, i a les parets hi ha diverses tombes de familiars seus. Ens fixem en la d'una princesa catalana, Elisabet d'Urgell, filla de Jaume el Dissortat i casada amb un príncep de Portugal.

Sortim a un gran claustre, decorat amb autèntiques filigranes tant en les columnes i capitells com en els arcs, que mostren uns calats magnífics. Un dels espais que dona al claustre és la sala capitular, amb una volta en forma d'estrella de vuit puntes, d'una solució tècnica molt arriscada. S'explica que quan, acabada de construir, van retirar la bastida l'arquitecte es va quedar tota la nit a la sala per demostrar que estava segura que la volta no s'ensorraria. Aquest arquitecte, que es deia Huguet i que se suposa que era d'o-

rigen català o occità, va projectar també la capella del Fundador i altres estances, i es va autoretratar en una de les mènsules de la sala capitular. La sala no té ni quadres ni tapissos, ni tampoc cap mena de mobiliari. Només en una de les parets hi ha un gran Crist mutilat (li falten la mà dreta i les dues cames per sota dels genolls), anomenat el Crist de les Trinxeres, procedent d'un Calvari del nord de França, on tropes portugueses van combatre en la Gran Guerra (1914-1918). Al peu d'aquesta talla hi ha la tomba del soldat desconegut, amb guàrdia permanent de dos soldats i una flama votiva. Tenim ocasió de veure el canvi de guàrdia, amb tot el seu ceremonial i soroll de botes militars.

Una altra estança que dona al gran claustre és el refector, actualment botiga de records, situat en un angle, al costat del temple que

cobreix la font que sol haver-hi als claustres. Des d'aquest mateix angle es passa a un altre claustre, de decoració més senzilla, amb uns arcs ojivals molt simples, i amb un segon pis també molt sobri, sense arcs, només amb unes columnes que sostenen el ràfec. I des d'aquest segon claustre sortim a l'exterior per visitar un dels espais més originals d'aquest monestir, un espai situat darrere l'absis de l'església i anomenat "les capelles imperfectes", és a dir, inacabades. És una estructura octogonal que té set capelles, però no hi ha coberta, i d'aquí el nom: és un espai inacabat, imperfecte. Però paradoxalment és una de les obres mestres de l'estil manuelí.

Després d'un curt trajecte d'autocar arribem a Alcobaça, on també hi ha un antic monestir, en aquest cas cistercenc, d'estil gòtic. A l'església contrasta l'austera simpli-

CRÒNICA

Alcobaça. Claustre.

Alcobaça.

Alcobaça. Sarcòfag del s. XIV.

ciutat de les tres naus amb la riquesa ornamental dels dos sarcòfags del segle XIV que podem veure al mig dels dos braços del creuer. Corresponen al rei Pere I i a la seva enamorada, Inés de Castro, i són considerats l'obra mestra de l'escultura gòtica portuguesa.

De l'època gòtica també es conserven al monestir d'Alcobaça el claustre, la sala capitular, el refectori i el dormitori. En canvi, la cuina medieval va ser substituïda al segle XVII per una gran cuina on criden l'atenció unes taules de pedra per manipular els aliments, una aigüera -de dimensions d'abeurador- que rebia l'aigua directament del riu veí i, sobretot, una altíssima xemeneia tota recoberta de ceràmica.

S'acosta l'hora de dinar i fem els pocs quilòmetres que ens separen de la costa per una carretera sinuosa que no ens deixa veure l'Atlàntic fins que pràcticament som a Nazaré, una població de pescadors i d'estiueig, amb una platja llarga i ampla que avui és plena de gent que es banya o pren el sol, i també hi veiem algunes dones que, assegudes a la sorra, remallen xarxes. L'extrem nord de la platja està dominat per un promontori al capdamunt del qual hi ha un barri de Nazaré, anomenat O Sitio, on es pot arribar en un funicular. deixem l'autocar i caminem arran de platja fins al restaurant São Miguel, molt lluminós, amb vista sobre la platja i on dinem sota un envelat blanc.

Després de dinar pugem a O Sitio, on hi ha el santuari de la Mare de Déu de Nazaré en una gran plaça mirador sobre la platja. Ja a l'edat mitjana hi havia un santuari en aquest lloc, però l'església actual és una construcció del segle

CRÒNICA

XVII, d'una sola nau i amb les parets recobertes de rajola i el sostre de fusta pintada. Els retaules barrocs de l'altar major i dels altres altars, com també el cor alt i l'orgue, presenten una ornamentació molt rica de fusta daurada i policromada. Darrere l'altar major hi ha la sagristia, també ricament decorada amb ceràmica, i les escales del cambril. La imatge de la Mare de Déu és una talla petita del segle XIV o XV, de fusta negra, vestida amb un mantell de roba i coronada, que representa Maria alletant Jesús i que, segons una llegenda, va ser trobada entre les roques del promontori, on l'havia amagat un monjo que l'havia dut de Natzaret. Per tant és una *maredeDéu trobada* i, com en tants santuaris, se celebra la festa el 8 de setembre. Fora de l'església tenim una estona per contemplar el magnífic panorama sobre l'oceà i la platja, per fer fotos i per sentir uns petards que fan fugir els ocells. Són l'anunci del començament de les festes patronals, que han de durar fins al dia 8, el dia de la Mare de Déu.

Tornem a Fàtima, on hem previst celebrar l'Eucaristia amb la família de la Maria, la nostra guia d'aquests dies a Portugal. Avui fa un any que va morir el seu marit, i la Maria havia suggerit als fills que es desplaressin a Fàtima per celebrar-hi una missa en família, ja que ella no volia deixar el nostre grup per anar a Lisboa. En comentar-ho al pare Jordi es va plantejar la possibilitat que ell mateix celebrés la Missa, i així ho fem, a la petita capella de la Sagrada Família, al costat de la basílica de la Mare de Déu. La cerimònia és molt emotiva, amb els fills i néts de la Maria i també una cunyada i tres nebodes que en alguns moments entonen uns cants amb molt bona veu. En sortir, la Maria ens diu que està

Alcobaca. Refetor del monestir.

Nazaré. Panoràmica des del Santuari.

Fàtima. Eucaristia amb la família de la nostra guia, la Maria (1a fila, al costat de la paret).

CRÒNICA

Santarém.

contenta de tenir tota la família al costat i d'haver comptat també amb la nostra companyia.

Ja és tard, anem a sopar a l'hotel, i a preparar l'equipatge, que demà deixem Fàtima.

Dia 31 d'agost, dissabte

Resem Laudes a l'hotel, a la mateixa sala d'ahir, i després d'esmorzar carreguem l'equipatge a l'autocar i posem rumb a Santarém, a uns 50 km al sud de Fàtima. La ciutat està situada en una elevació a la vora del riu Tajo, en una posició defensiva privilegiada, on hi ha vestigis de poblament des de la prehistòria. Actualment, al lloc on hi havia hagut el castell i on queden uns fragments de muralla i una tor-

re medievals, hi ha uns jardins i un magnífic mirador sobre una gran extensió de terreny, amb el riu, molt ample, a primer terme.

De la importància de Santarém al llarg dels segles n'és testimoni la gran quantitat d'esglésies gòtiques. En el trajecte a peu des del centre de la ciutat fins als jardins del castell entrem en algunes d'aquestes esglésies, la majoria de les quals tot i conservar l'estructura gòtica han sofert remodelacions posteriors. Més antiga és l'església de Sant Joan, actualment museu municipal, amb una interessant portada romànica. Del segle XVII és un edifici que va ser col·legi dels jesuïtes i posteriorment seminari, i que des de 1975, any de creació de la diòcesi de Santarém, acull la catedral i el palau episcopal. Però ara tot el conjunt està en obres i no s'hi pot entrar.

Un element molt més modern, però també interessant, de la ciutat és el mercat, de 1930. Les parets exteriors estan recobertes de plafons de ceràmica amb predomini de tons blaus, que representen escenes populars i racons de la ciutat i dels afores. Hi entrem i hi passem una bona estona, fins i tot hi comprem fruita i formatge, i comparem els preus amb els dels mercats catalans.

Óbidos.

CRÒNICA

Lisboa. Els Jerònims.

Óbidos.

Sortim cap a Óbidos, on arribem al cap de menys d'una hora. De seguida anem a dinar al restaurant Josefa d'Óbidos, que porta el nom d'una pintora del segle XVII que va viure i morir en aquest poble d'aire medieval, envoltat per una muralla i protegit per un castell. El nom del poble es deu a aquesta estructura, ja que ve del llatí *oppidum*, "ciutat fortificada". Després de dinar tenim una bona estona per entrar al recinte emmurallat -el restaurant és fora muralla-, recórrer la població fins al castell i fins i tot passejar per la muralla.

El poble és molt bonic, blanc, lluminós... i molt preparat per rebre turistes. El carrer que va des de la porta de la muralla fins al castell és un continu de botigues de *souvenirs* i postals. L'interior del castell no es visita perquè s'ha condicionat com a *pousada*, és a dir, parador de turisme, però es pot passejar per l'exterior i pujar a la muralla. Al costat del castell hi ha una antiga església transformada en una llibreria molt ben assortida, on per curiositat mirem si hi ha res de literatura catalana. Sense entretenir-nos-hi gaire hi trobem traduccions al portuguès de Rodoreda i Pedrolo. L'estada a Óbidos ens reserva una simpàtica actuació d'unes "estàtues vivents" que tenen molta gràcia. Un noi i una noia caracteritzats com a actors del cine mut (ell, un autèntic Harold Lloyd) fan les delícies dels menuts i no tan menuts que s'hi aturen a veure els seus moviments i els recompensen amb unes monedes.

I cap a Lisboa, a l'hotel Exe Lisboa Parque. Després de distribuir les habitacions tenim una estona lliure, i abans de sopar resem Vespres al menjador mateix. Havent sopat, alguns van a passejar. En menys de deu minuts s'arriba a la

CRÒNICA

Lisboa. Eucaristia a l'església de Sant Antoni.

Lisboa. Interior dels Jerònims.

Lisboa. Claustre dels Jerònims.

plaça Pombal, situada al capdamunt de l'avinguda Liberdade i on hi ha l'entrada al parc Eduard VII, un dels espais verds més grans de la ciutat.

Dia 1 de setembre, diumenge

Avui no comencem el dia gaire bé, per un contratemps de salut. Abans de baixar a esmorzar, a la Faustina se li ha rebotat una variu. En el grup hi ha dues infermeres, la Montserrat Llenes i la Maria Pons, que li fan la primera atenció urgent, però creuen que l'ha de veure un metge. Es fan les gestions oportunes relacionades amb la pòlissa d'assegurança del viatge, i s'avisava un metge que passarà per l'hotel. Les infermeres es queden amb la Faustina, i la resta anem, tal com estava previst, a l'església de Sant Antoni, on celebrem Laudes i Eucaristia. Durant la missa, el pare Jordi fa una pregària pel pare Daniel Codina i per la comunitat de monges de Sant Daniel de Girona, en la festa del seu sant patró.

L'església, del segle XVIII, és al lloc on hi havia la casa natal del sant, més conegut amb el nom de Sant Antoni de Pàdua, la ciutat italiana on va morir. Acabada la missa entrem al petit museu instal·lat en unes estances de la casa familiar de sant Antoni. I a continuació, com que som al costat de la catedral i anem bé de temps, la guia ens suggereix fer un petit canvi en el programa i entrar-hi ara. És un edifici romànic, que recorda molt la catedral de Coïmbra pel seu aspecte de fortalesa, però es va anar modificant al llarg dels segles, sobretot a causa de successius terratrèmols, i a l'interior hi ha elements gòtics, barrocs i neoclàssics.

CRÒNICA

Lisboa. Torre de Belém.

Lisboa. Santuari de Crist Rei.

Mentrestant s'han rebut bones notícies de la Faustina, la Montserrat i la Maria, que aniran amb taxi fins al monestir dels Jerònims, la següent etapa del nostre itinerari. El metge ha embenat la cama de la pacient i ha prescrit medicació fins que, de retorn a casa, la vegi el metge de capçalera. Així, doncs, anem als Jerònims, al barri de Belém, disposats a admirar el que es considera l'exemple més característic de l'art manuelí. A més de l'exterior, són destacables el claustre i l'església, de tres naus de la mateixa alçada separades per unes columnes treballadíssimes, de les quals surten les nervadures que sostenen la volta i que s'entrecreuen formant unes complexes figures. El claustre, de dos pisos, també està ricament decorat amb motius relacionats amb el rei Manuel, que va fer construir el monestir i que va impulsar

la navegació i els descobriments, de manera que s'hi van repetint, esculpits a la pedra, la lletra M, sogues marineres i aparells de navegació. En sortir, la guia va a una pastisseria pròxima que des de fa més de 175 anys elabora els *pastéis* de Belém i en compra uns quants perquè els tastem. Són unes cassoles de crema amb canyella, boníssimes.

A continuació ens arribem a la Torre de Belém, també feta construir pel rei Manuel, just al costat del riu, inicialment com a torre de vigilància i defensa, estratègicament situada per controlar els vaixells que remuntaven l'estuari del Tajo procedents de l'Atlàntic. Més endavant va ser un magatzem de mercaderies que o bé s'havien d'embarcar o bé s'havien desembarcat, i també va fer funcions de masmorra. La torre té quatre o cinc

pisos comunicats per una escala de cargol, i mostra una decoració molt similar a la dels Jerònims, amb els símbols reials i nàutics.

Hem de dinar al restaurant Páteo de Alfama, a prop de la catedral, de manera que refem el camí i des de l'autocar veiem les instal·lacions del port, el més important de Portugal tant pel volum de càrrega com pel nombre de passatgers, sobretot creueristes. El curt trajecte a peu des de l'autocar al restaurant ens permet fer un primer tast del barri d'Alfama, que demà recorrem més detingudament.

Aquesta tarda estava prevista la visita al castell, al capdamunt d'Alfama, però la guia ens suggereix un canvi de programa i deixar-ho per demà al matí, perquè no faci tanta calor. I ens proposa travessar el Tajo

CRÒNICA

pel pont “25 d’Abril” per anar al monument a Crist Rei, des d’on tindrem una panoràmica excepcional sobre Lisboa i el riu fins a la desembocadura. Dit i fet, tornem a l’autocar i ens dirigim cap al pont penjant, de més de dos quilòmetres de llarg i d’una altura que permet que per sota hi passin vaixells dels més grans. Per la plataforma superior hi passen els vehicles de motor, i per la inferior, el tren. Fins fa quinze anys, aquest pont era l’únic camí de Lisboa cap al sud. Des del 1998 hi ha un altre pont uns deu o dotze quilòmetres riu amunt, el pont Vasco da Gama. Demà el veurem de prop. Avui l’intuïm entre la calitja des del mirador de Crist Rei.

Passem una estona al mirador, contemplant la ciutat de Lisboa, a l’altre costat del Tajo, intentant identificar els llocs on hem estat avui: Catedral, Jerònims... A sota de l’altíssima imatge, inspirada en el Crist Redentor de Rio de Janeiro, hi ha la capella de la Mare de Déu de la Pau, i a l’esplanada, un Viacrucis. Travessem una altra vegada el riu i de camí cap a l’hotel fem una parada al monument dels Descobriments, que representa la proa d’un vaixell, amb més de trenta figures de reis, navegants, cartògrafs, missioners, poetes, etc., encapçalats per l’infant Enric el Navegant.

Tornem a l’hotel i cadascú passa la resta de la tarda com li sembla. Per exemple, quedar-se a l’hotel o sortir a passejar pel veï parc d’Eduard VII o l’avinguda Liberdade. Com ahir, resem Vespres al menjador just abans de sopar.

Dia 2 de setembre, dilluns

Comencem el matí amb Laudes en una sala de l’hotel, i després d’es-

morzar anem cap al castell de Lisboa, o castell de Sant Jordi. En el trajecte amb autocar, la Maria ens fa fixar -com també va fer ahir- en places i carrers del que s’anomena la Baixa Pombalina, un barri que va quedar molt destruït en el terratrèmol de 1755 i que el primer ministre Marquès de Pombal va reconstruir de cap i de nou. Es tracta d’una quadrícula de carrers amb cases pràcticament iguals, edificades segons les més modernes tècniques antisísmiques conegudes en l’època.

Des del castell tenim una altra vista panoràmica de la ciutat, complementària de la que teníem ahir des del mirador de Crist Rei. Som al punt més alt d’Alfama i tenim als peus la Baixa Pombalina i la plaça Rossio, el punt més animat de Lisboa. Després de passar una estona al castell, anem baixant pels carrers estrets i irregulars, sovint amb escales, del barri d’Alfama, que conserva l’estructura medieval. De tant en tant, una font, senzilla i gairebé amagada, o ben visible, amb decoració de pedra o de rajola, ens recorda que aquesta és una zona rica en aigua, i d’aquí ve el nom: Alfama és

un nom procedent de l’àrab que significa “lloc de banys”. En aquest barri és curiosa la gran diferència que hi ha entre unes cases i unes altres. Unes es diria que estan abandonades, amb les parets escrostonades i les finestres amb algun vidre trencat. D’altres ens mostren una façana coberta de ceràmica que sembla acabada de col·locar.

Si Alfama és el barri més antic de Lisboa, estem a punt de conèixer el més modern, el Parc de les Nacions, a la part més oriental de la ciutat, al costat del Tajo. Ocupa el lloc on es va fer l’Expo del 1998 i se’n conserven molts dels pavellons, que ara són les seus d’organismes oficials o privats. Sense moure’ns de l’autocar fem un recorregut pel barri entre edificis comercials o d’habitatges, tots molt moderns, i després passegem per un centre comercial que dona al riu. Des de la terrassa podem admirar el pont Vasco da Gama, de més de 17 km de llarg.

Tornem cap al centre de Lisboa per dinar al restaurant Maria do Carmo, al Chiado, un barri molt concorregut, situat al costat de la

En Joan i la Maria celebraven, el dia 2, els 52 anys de matrimoni. En publicar aquesta crònica, el gener del 2016, fa uns dos mesos que ha mort la Maria. A causa de problemes de salut aquest viatge a Portugal seria el seu darrer amb els Oblats. Sempre en tindrem un bon record.

Lisboa. Pont 25 d'Abril.

Baixa Pombalina, i centre de vida cultural i social, amb museus, teatres, llibreries, cafès... La llibreria més antiga d'Europa de les que continuen actives, la llibreria Bertrand, és en aquest barri, on uns francesos la van obrir el 1732, i va sobreviure al terratrèmol de 1755 i a l'incendi que el 1988 va destruir una bona part del Chiado. Precisament amb motiu dels 25 anys de l'incendi hi ha exposicions als museus, i els aparadors de les botigues mostren fotografies de l'abans i el després del foc.

Després de dinar tenim una estona per passejar pel Chiado i quedem de trobar-nos per berenar junts, convidats per en Joan González i la Maria Xicola, que celebren 52 anys de matrimoni. El lloc triat és a la plaça Rossio, al cafè Nicola, un dels més antics de Lisboa, del segle XVIII. Era lloc de reunió de literats, artistes i polítics més o menys revolucionaris, com recorden les pintures que adornen el local. Hi passem una estona ben agradable i felicitem en Joan i la Maria tot agraint-los la convidada.

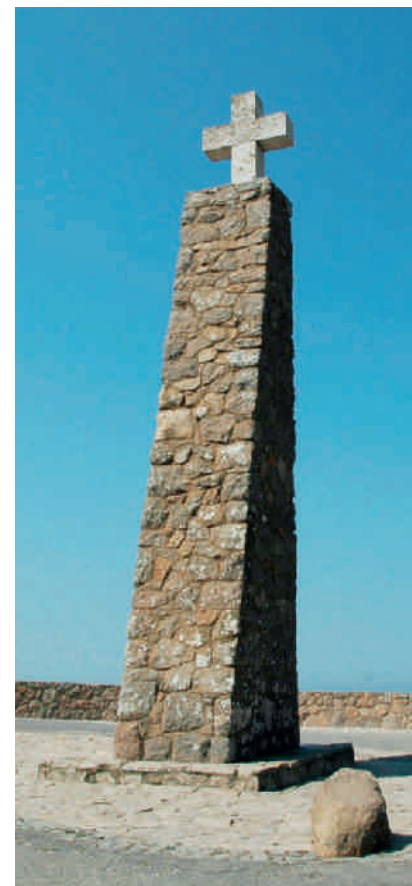
Una última mirada a la plaça Rossio, on, entre altres edificis, hi ha el Teatre Nacional i l'estació que durant molts anys va ser l'estació central de Lisboa, de sortida i arribada dels trens internacionals. És un edifici de finals del segle XIX, d'estil neomanuelí, i actualment és estació de rodalies. L'autocar ens porta a l'hotel, on resem Vespres i sopem.

Dia 3 de setembre, dimarts

Esmorzem a l'hotel, disposats a aprofitar l'últim dia a Portugal visitant una zona a ponent de Lisboa; de fet, anirem al punt més occidental del continent europeu. Resem Laudes a l'autocar, quan ja hem sortit de Lisboa per una via de circumval·lació que va a buscar la carretera que voreja el marge dret del Tajo i, superada la desembocadura, la costa atlàntica. Passem per diverses poblacions turístiques, ja que en tota aquesta zona hi ha bones platges i establiments hotelers. Les ciutats de més renom són Estoril -on fem una volta panoràmica sense moure'ns de l'autocar- i Cascais, on parem una estona per visitar la ciu-

tadella i, al davant, l'església de l'Assumpció, reconstruïda després del terratrèmol de 1755, amb les parets exteriors blanques i sense gairebé cap decoració i, en canvi, les parets interiors cobertes de rajola, com en tants i tants edificis portuguesos.

Continuem per la carretera que segueix la costa fins al Cabo da Roca, on fem una parada llarga. La vista de l'oceà des de 140 metres d'altura és imponent, i amb prou feines es distingeix l'horitzó. Som al punt més occidental del continent europeu, com ens recorda una placa amb les dades geogràfiques de longitud i latitud i amb un vers del poeta Luís de Camões, *Onde a terra se acaba e o mar começa*. Una oficina de turisme, una botiga de *souvenirs*, un bar restaurant i, una mica apartat, un far és tot el que hi ha en aquest punt inhòspit, i més que ho ha de ser quan bufa el vent de debò.

Cabo da Roca.

CRÒNICA

Cascais.

Des del Cabo da Roca fins a Sintra la carretera passa per una zona muntanyosa i boscosa, amb pins, eucaliptus, roures, alzines... Quan arribem a Sintra anem de seguida a dinar al restaurant Regional i després, xino-xano, caminem fins al palau reial, del qual destaquen per sobre la teulada dues enormes xemeneies còniques. L'edifici és del segle XV, construït sobre un d'anterior i amb alguna reforma posterior, de manera que hi trobem exemples d'art gòtic, mudèjar, manuelí i barroc. A l'interior, mentre recorrem les diverses estances, podem veure un conjunt excepcional de rajoles d'estil hispanoàrab que recobreixen les parets i els paviments, amb dibuixos diferents a cada sala. També els sostres són magnífics, especialment al saló dels Cignes i al saló dels Blasons.

Abans de marxar de Sintra tenim una estoneta lliure que destinem a descansar a la terrassa d'un cafè o a comprar les típiques *queijadas*, una mena de pastís de formatge (*queijo*). No s'acaben aquí les

Lisboa. Castell de Sant Jordi.

CRÒNICA

Sintra. Interior del palau reial.

llaminadures: de camí cap a l'aeroport fem una parada a la vora dels Jerònims perquè alguns volen comprar *pastéis* de Belém per portar a la família i, per no entretenir-nos-hi massa, la guia i un parell més s'en-

carreguen de prendre nota de quants en vol cadascú i de fer la compra. Tornen amb un munt de bosses!

L'estada a Portugal s'acaba. Agraïm a la Maria els seus bons

serveis de guia tots aquests dies, i ella ens agraeix el tracte que li hem donat i l'assistència a l'Eucaristia en memòria del seu marit. Ara, a l'aeroport, ens acompanya fins als taulells de la companyia aèria, i ens acomiadem. Ha estat una guia servicial de debò. El nostre vol ha de sortir a quarts de nou, encara falta molta estona, i de moment estem pràcticament sols a la zona d'espera. El sol es va ponent, i quan sortim ja és ben fosc; per tant des de l'avió no veiem altre "paisatge" que els llums de les poblacions més grans, però no podem endevinar quines són. Després d'un vol sense problemes arribem al Prat a quarts de dotze (hem perdut aquella hora que vam guanyar a l'anada). És l'hora dels comiats i de celebrar haver compartit uns dies de germanor i companyonia, tot donant-ne gràcies a Déu. A reveure.

Tot el grup a l'entrada de la universitat de Coimbra (foto feta pels universitaris).

PELEGRINATGE A TERRA SANTA

ESTIU 2014 *

Teresa Maria Castanyer

Preàmbul, 28 de juny a Barcelona

El viatge de l'estiu del 2014 té més que mai caràcter de pelegrinatge. Ens disposem a seguir els passos de Jesús recorrent molts dels llocs que la lectura del Nou Testament ens ha fet tan familiars. Per preparar bé les qüestions més pràctiques del viatge ens trobem el dissabte 28 de juny al col·legi Lestonnac de Barcelona, on els representants de Ruth Travel ens informen de diverses qüestions i ens proporcionen material que ens serà útil: bossa de mà, mapa i fulls

* No podíem pas deixar de publicar, malgrat el retard, la crònica d'aquest pelegrinatge tan singular. Estem segurs que pot ser d'interès per a tothom.

explicatius. A la trobada preparatòria hi assistim la majoria de les 47 persones inscrites al viatge.

Notícies d'Israel, a partir del 30 de juny

El 30 de juny, els mitjans de comunicació informen que s'han trobat els cossos de tres nois jueus segrestats fa unes setmanes. El govern israelià atribueix les morts al grup Hamas i posa en marxa una sèrie de mesures de control i restriccions de moviments dels palestins residents a Cisjordània i, sobretot, a la Franja de Gaza, que queda aïllada perquè es tanquen els passos fronterers. La situació és cada dia més complicada, amb atacs i contraatacs que afecten bàsicament Gaza, i no cal dir que aquestes notícies

arriben a Catalunya gairebé en temps real i amb imatges impactants. Els dies 9 i 17 de juliol, el pare Jordi escriu a tots els inscrits per mirar de tranquil·litzar els que no les tenen totes i per informar de les converses permanents que manté amb Ruth Travel, que rep les notícies de primera mà, dels seus contactes a Terra Santa, i són notícies que expliquen que als llocs on hem d'anar hi ha tranquil·litat absoluta. Però no tothom queda tranquil del tot, i quatre persones desisteixen de fer el pelegrinatge. Hi haurà una cinquena baixa, per raons de salut.

Dia 21 de juliol, dilluns

A les 12, els 42 pelegrins –oblats, simpatitzants i el consiliari, el pare Jordi Castanyer– ens tro-

bem a la T-1 de l'aeroport del Prat, prop dels taulells de la companyia israeliana El Al. Els representants de Ruth Travel ens atenen en els tràmits de facturació i embarcament. Anem a un país que vigila molt la seguretat, i els controls de passaports i equipatges són escrupolosos. Mentre fem la cua per passar l'equipatge de mà pels escàners, qui firma aquesta crònica es troba amb un bon amic, en Lluís Caelles, periodista de TV3 que va a Jerusalem a substituir el corresponsal titular, que acaba de començar les vacances i que ha estat informant cada dia des de la frontera amb Gaza. En Lluís, que viatja en el mateix vol que nosaltres, també s'acostarà a Gaza i, si pot, mirarà d'entrar-hi. Compartirem el vol durant quatre hores, però després... quins objectius tan diferents! Li desitgem una bona feina i ell ens desitja un bon pelegrinatge.

L'avió s'enlaira cap a Tel Aviv pels volts de dos quarts de 3, i sense esperar gaire estona serveixen el dinar, i més tard oferiran begudes. El vol, quatre hores llargues, transcorre gairebé sempre sobre el mar, però sovint amb terra a la vista, que qui més qui menys intenta identificar: Sicília, sud de la península italiana, illes gregues... fins que anuncien que aviat aterrem. L'aeroport és a una quinzena de quilòmetres de la línia de la costa i l'avió sobrevola unes zones molt urbanitzades que suposem que són la ciutat de Tel Aviv o altres poblacions veïnes. Veiem encesos els llums dels carrers i de les cases, però nosaltres tenim encara claror de ple sol, ja que volem a molta altura. I aleshores experimentem un fenomen curiós: es fa fosc molt ràpidament, tan ràpidament com el sol desapareix a l'horitzó a mesura que l'avió va baixant. Quan aterrem a l'aeroport Ben Gurion ja és gaire-

bé fosc. Són quarts de 8, ja que a les quatre hores que ha durat el viatge hi hem de sumar una altra hora, per la diferència horària entre Catalunya i Israel.

Després de recollir maletes i de passar el control de passaports ens trobem amb la Ronit, que serà la nostra guia durant tota l'estada a Terra Santa. Pugem a l'autocar i empenem el viatge d'uns 130 km cap al nord, fins a Tiberíades, a la regió de Galilea, però, com que ja és fosc del tot, no ens podem fer càrrec del paisatge. Durant el trajecte, la Ronit ens va explicant alguns aspectes de la geografia, la història i la cultura d'Israel, un país on viuen pobles d'ètnia i religió diferents i que massa sovint és escenari de conflictes bèl·lics, com el que aquests dies assota la Franja de Gaza. A mig camí parem una estoneta en una àrea de servei on descobrim la Ronit fumadora: si no és a l'autocar o en recintes tancats, sempre la veurem amb un cigarret i... tossint. Reprenem el viatge cap a Tiberíades, on arribem pels volts de les 10. Quan baixem de l'autocar a l'hotel Restal, on ens allotjarem tres dies, hi trobem la família de l'actor Joan Pera al complet. Ja ho sabíem, que coincidiríem a l'hotel, perquè viatgen també amb Ruth Travel i fan el mateix itinerari que nosaltres, amb un parell de dies d'antelació.

Abans d'anar a sopar ens distribueixen les claus de les habitacions, i amb les claus uns adhesius numerats per enganxar a l'equipatge, de manera que quan pugem a les habitacions ja trobarem les maletes davant de les portes corresponents. Nosaltres, de seguida cap al menjador, on ja ens espera el sopar, i després, tot i estar cansats de tantes hores d'avió i autocar, la majoria decidim arribar-nos al llac on fa

dos mil anys pescaven Pere i els seus germans. Els evangelistes l'anomenen llac o mar de Genesaret o de Galilea, i Joan és l'únic evangelista que també l'anomena llac de Tiberíades. Des de l'hotel caminem uns deu minuts per uns carrers amples i solitaris que baixen cap al llac i anem a parar a una placeta adornada amb una gran escultura que representa la proa d'una barca de vela. Com que ja és força tard hi ha molt poca gent, i ens hi estem una bona estona contemplant l'aigua i els llums dels pobles que s'endevinen a l'altra riba. Llegim un fragment evangèlic relacionat amb el mar de Galilea, resem el Parenostre i tornem a l'hotel.

Dia 22 de juliol, dimarts

Ens llevem d'hora -serà una constant d'aquests dies, cosa que ens permetrà aprofitar molt el temps- i després d'esmorzar sortim cap a Sèpforis, a una trentena de quilòmetres en direcció oest. La carretera s'enfila de seguida des de Tiberíades i després va planejant per una zona ondulada, on s'alternen zones àrides amb plantacions de plàtans i altres conreus. A l'autocar resem Laudes, que podem seguir cadascú amb el seu llibre, ja que el pare Jordi n'havia portat uns quants i a l'aeroport del Prat, abans de sortir, els va distribuir entre els pelegrins que no en tenien.

Sèpforis és un jaciment arqueològic, a uns cinc quilòmetres de Natzaret, que es va començar a excavar als anys 30 del segle XX i on continuen les excavacions i, per tant, els descobriments, especialment de mosaics. Havia estat una ciutat molt important, la capital de la Galilea durant la dominació romana, i la tradició diu que era la ciutat natal de santa Anna. Que era

CRÒNICA

Sêpforis. Restes del teatre romà.

Sêpforis. Paviment d'una sinagoga. Detall de "la Monna Lisa de Galilea".

Natzaret. Església de Sant Gabriel.

una població important ho manifesta la gran quantitat de mosaics, riquíssims, que s'hi han descobert i encara s'hi descobreixen. Podem admirar el paviment d'una sinagoga d'època bizantina, segle VI, amb mosaics que mostren escenes bíbliques i els signes del zodíac, i les restes de diverses cases del segle III, també amb mosaics magnífics. Els més espectaculars són el que representa les crescudes del Nil, amb tota mena de detalls, i el conegut com "la Monna Lisa de Galilea", una cara de dona molt bonica. També veiem les restes d'un teatre romà i d'una fortalesa, i una petita església de l'època de les croades, refeta al segle XIX, i que conserva mosaics d'època bizantina.

Déu envià l'àngel Gabriel a un poble de Galilea anomenat Natzaret, a una noia verge (...) i li digué: -Déu te guard, plena de la gràcia del Senyor! (Lc 1, 26-28)

Amb un cop d'autocar som a Natzaret, avui una ciutat mitjana, d'urbanisme desordenat i de trànsit caòtic. Fa dos mil anys, quan Maria va rebre la visita de l'Àngel, era un poble de mala mort perdut a la muntanya. Devien ser poques cases al voltant de l'única font que hi havia en aquella zona i sobre la qual es va construir una església ja als primers temps del cristianisme, destruïda i reconstruïda diverses vegades fins arribar a l'actual, l'església de sant Gabriel, grecoortodoxa. És molt freqüent a Terra Santa que els llocs de culte on acudeixen els pelegrins siguin edificis molt posteriors a l'època de Jesús, però molt sovint són construccions que n'han substituït d'altres de més antigues, edificades pels primers cristians als llocs on per tradició situaven determinats passatges evangèlics. Així, doncs, és a la cripta de l'església de sant Gabriel on podem veure l'anome-

CRÒNICA

Natzaret. Església de l'Anunciació.

Les dues religioses del grup renovaren els seus vots en l'Eucaristia a l'església de l'Anunciació.

nada font de Maria, i les escales que hi portaven.

També anem a l'església de l'Anunciació, molt gran i moderna, dels anys 60 del segle XX, construïda en dos nivells i amb una gran cúpula poligonal. En tenen cura els franciscans de la Custòdia de Terra Santa, que des de fa més de sis-cents anys tenen encomanat el servei en diversos santuaris de l'Orient Mitjà, amb el manteniment de la litúrgia i l'acollida als pelegrins. A l'església inferior de la basílica de l'Anunciació hi ha una gruta, considerada un vestigi de la casa de Maria, i les restes d'una capella bizantina. A la part frontal de l'altar de la gruta hi podem llegir *Verbum caro hic factum est*, és a dir, "Aquí, el Verb es va fer carn". L'església superior és molt més gran, i d'ornamentació una mica anàrquica, perquè es va voler que hi hagués obres d'artistes de tot el món, de manera que el resultat és una barreja d'estils no gaire afortunada. Celebrem l'Eucaristia a l'altar major i també la renovació dels vots de les dues religioses que formen part del nostre grup, la Josefina Peñarroya i la Montserrat Romagosa. No cal dir que l'Eucaristia que celebrarem aquests dies en diversos santuaris –presidida habitualment pel pare Jordi– serà la corresponent als episodis evangèlics que s'hi commemoren. Una altra església que visitem, molt a prop de la basílica de l'Anunciació, és la de Sant Josep, que segons una antiga tradició ocupa el lloc on hi havia hagut la casa i el taller de Josep. En unes excavacions es van descobrir uns antics banys rituals jueus que van ser convertits en baptisteri.

Es van celebrar unes noces a Canà de Galilea. (Jn 2, 1)

Dinem al restaurant Holy Land, a la vora de les esglésies de l'Anun-

CRÒNICA

Canà. Els quatre matrimonis del grup hi renoven la promesa matrimonial.

ciació i de Sant Josep, i a la tarda deixem Natzeret i anem a Canà, a pocs quilòmetres, on una església del segle XIX recorda el miracle de les Noces de Canà. Aquí hi ha el costum entre els pelegrins de renovar les promeses matrimonials, i així ho fan en Jaume Bacardit i la Montserrat Peñarroya, en Josep M. Codinach i la M. Antònia Aguilar, en Ferran Gómez i la Cati Zaragoza, i en Joan Pere Samsó i la M. Rosa Raduà. No hi falten les flors de les “núvies”, ja que la guia Ronit es preocupa de tots els detalls.

I arriba l’hora de tornar a Tiberíades. Decidim resar Vespres a l’hotel, abans de sopar, i, com que encara falta força estona, hi ha temps de fer un bon bany a la piscina. No es pot dir que sigui un bany refrescant, perquè l’aigua no és gens fresca, però sí relaxant. Després ens trobem tots en un saló de l’hotel per resar Vespres, i seguidament anem a sopar. Havent sopat, els que estan més cansats es queden a l’hotel, però d’altres s’arriben a la tomba de Maimònides, a uns deu o dotze minuts. Actual-

Llac de Tiberíades; a punt d’endinsar-nos-hi.

ment és una sinagoga a l’aire lliure i, al mig, separant les zones dels homes i les dones, hi ha el sepulcre de Maimònides, nascut a Còrdova al segle XII i considerat el teòleg jueu més important de l’Estat Mitjà.

Dia 23 de juliol, dimecres

Jesús pujà a la barca, i els seus deixebles van anar amb ell. (Mt 8, 23)

Després d’esmorzar fem un breu trajecte amb autocar fins al llac, on ens espera una barca que ens portarà uns 8 o 10 quilòmetres al nord. És una barca de fusta, no gaire gran, segurament semblant a les barques del segle I. Ens situem tots a coberta, al banc que ressegueix la borda, disposats a navegar per on ho van fer gairebé dos mil anys enrere Jesús i els deixebles: la mateixa aigua, el mateix cel, el mateix paisatge, la mateixa llum... Tindrem altres ocasions, avui mateix i els altres dies, d’experimentar sensacions, emocions, semblants.

Quan ja ens hem allunyat una mica de l’embarcador, el barquer hissa la bandera catalana i la megafonia ofereix *Els Segadors*, un detall que agraïm amb aplaudiments. Mentre la barca va avançant hi ha temps per escoltar alguna explicació de la guia, fer fotos, llegir algun text evangèlic situat en aquest paratge o cantar alguna peça seguint la melodia que surt dels altaveus. Són prou conegudes -perquè es canten a moltes parròquies- *Tu has passat vora l’aigua*, del sacerdot basc Cesàreo Gabaráin, i *Sigui la pau amb nosaltres (Hevenu shalom alehem)*, cançó tradicional jueva.

Desembarquem a Ginosar (el nom és una variant de Genesaret), al costat d’un edifici circular molt

CRÒNICA

Navegant pel llac de Tiberiades.

modern que és un museu dedicat al llac (història, arqueologia, paisatge...). En aquest lloc es pot veure una barca de pesca que es va trobar el 1986 enfonsada al llac i que els arqueòlegs han determinat que és del segle I, és a dir, del temps de Jesús. De fet, el reclam turístic l'anomena *la barca de Jesús*.

No estava previst visitar aquest museu -més aviat era una parada per anar al bar o comprar algun record abans de pujar a l'autocar- i en realitat no el visitem, però alguns aconseguen entrar al recinte on es guarda la barca en condicions adequades de llum, temperatura i humitat.

Jesús pujà a la muntanya, s'assegué, i se li acostaren els deixebles. Llavors, prenent la paraula, començà a instruir-los. (Mt 5, 1-2)

L'autocar enfila una carretera amb camps de plàtans a banda i banda que ens porta una mica més al nord, a l'església de les Benaurances, en un paratge obert i lluminós una mica elevat i que baixa com un amfiteatre fins al llac. És l'escenari del Sermó de la Muntanya, i l'església -de l'arquitecte italià Barluzzi, que va fer moltes esglésies a Terra Santa durant la primera meitat del segle XX- té forma octogonal, símbol de les vuit benaurances. Al voltant de l'església hi ha un extens parc amb diversos altars aquí i allà, envoltats de pedrissos. Les religioses que tenen cura del santuari ens assignen un dels altars, sota magnoliers, cedres i altres arbres, on celebrem Laudes

Costellam d'una barca del segle I. Quatre del grup van tenir-hi accés; el que es troba més a la dreta, un xic enrere, és en Joan Montoriol, que va morir poc abans de publicar aquesta crònica. Sempre recordarem la seva amistat i la seva discreció.

CRÒNICA

i Eucaristia. Hi ha altres grups de pelegrins, però la distància entre els altars és suficient perquè els cants i les pregàries d'uns i altres no siguin cap destorb per a ningú, ben al contrari, formen una bella harmonia a la qual s'afegeixen els ocells.

Un altre dissabte, Jesús va entrar a la sinagoga i ensenyava. (Lc 6, 6)

Després de l'Eucaristia ens desplaçem amb l'autocar a no gaire distància, al costat del llac, on hi ha les ruïnes de Cafarnaüm, la ciutat on Jesús va viure després de deixar Natzaret i on vivien Pere i altres deixebles, que eren pescadors. Veiem les restes d'una casa que s'identifica amb la casa de Simó Pere, que ja des dels primers temps del cristianisme va ser lloc de pelegrinatge i de culte. També hi ha les restes d'una sinagoga, que no pot ser aquella on Jesús anava, perquè és del segle IV, però possiblement ocupa el mateix lloc.

Jesús prengué els cinc pans i els dos peixos, alçà els ulls al cel, els beneí, els partí i en donava als deixebles perquè els servissin a la gent. Tothom en va menjar tant com volgué. (Lc 9, 16-17)

Als voltants de Cafarnaüm visitem també Tabga, el lloc on es recorda la multiplicació dels pans i els peixos. L'església actual conserva mosaics d'una església bizantina destruïda per un terratrèmol. En el més conegut d'aquests mosaics veiem una cistella amb pans, i un peix a cada banda de la cistella.

I acabem al matí molt a prop, al costat del llac, en una capella anomenada del Prímat de Pere, o també *mensa Christi*, per una roca on segons la tradició van menjar Jesús i els deixebles després de la pesca

Cafarnaüm. Estàtua de l'apòstol Pere amb el mar de Galilea al fons.

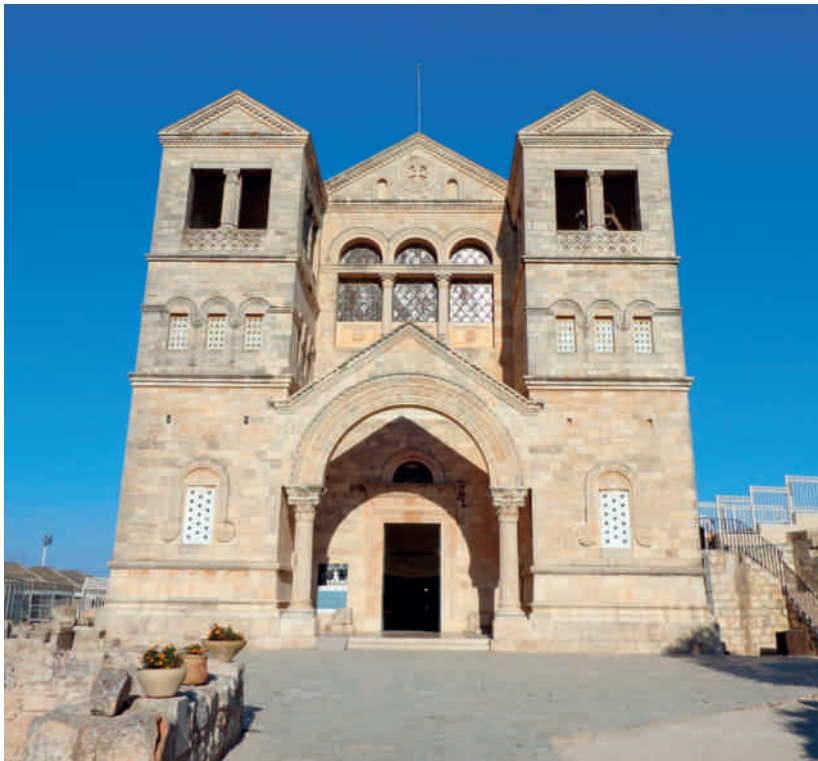

Tabga. Mosaic amb els pans i els peixos.

Capella del Prímat de Pere o mensa Christi.

El Tabor. Església de la Transfiguració.

miraculosa. A l'exterior hi ha uns escalons excavats a la roca que ja descriu la pelegrina Egèria, al segle IV, i sis curioses pedres en forma de cor que podrien ser la base d'unes columnes.

Després d'aquest matí tan ben aprofitat tornem a Tiberíades, per dinar al restaurant Hermitage, al costat de l'embarcador d'on hem sortit al matí. És un edifici de pedra fosca amb aparença de castell o casa fortificada, i el restaurant és en un semisoterrani, amb la volta i les parets de pedra vista.

Jesús va prendre amb ell Pere, Jaume i Joan, el germà de Jaume, se'ls endugué a part dalt d'una muntanya alta i es transfigurà davant d'ells; la seva cara es tornà resplendent com el sol, i els seus vestits, blancs com la llum. (Mt 17, 1-2)

Havent dinat sortim cap al Tabor, la muntanya que destaca pels seus gairebé 600 metres en una

zona plana on no hi ha cap més altura semblant. La carretera que hi puja és estreta i amb molts revolts, i deixem l'autocar al poble que hi ha al peu de la muntanya per anar amb uns microbusos de 10 o 12 places, que sembla que facin un ral·li, per la velocitat i la manera d'agafar els revolts.

Desert de Judea.

A dalt, la vista domina gran part de la Galilea, el llac de Tiberíades, els poblets del voltant, els conreus... I presideix l'esplanada l'església de la Transfiguració, de l'arquitecte Barluzzi, que hi va voler representar les tres tendes o cabanes de què parla l'Evangeli. Tot i que el Nou Testament no n'esmenta el nom, la tradició cristiana situa l'episodi de la Transfiguració al Tabor, muntanya que sí que és anomenada diverses vegades a l'Antic Testament. Passem una bona estona a la muntanya, i llegim uns versets de l'Evangeli que hi fan referència.

Els microbusos ens tornen a portar fins als autocars, a velocitat de vertigen, i tornem cap a l'hotel, on, com ahir, hi ha temps d'una remullada a la piscina abans de Vespres i sopar. I per acomiadar-nos de Tiberíades, uns quants fem un passeig fins al llac.

Dia 24 de juliol, dijous

Avui ens esperen tirades de carretera més llargues que les que hem fet aquests dies. Després d'esmorzar

CRÒNICA

El riu Jordà.

Resem Laudes durant el trajecte, i la primera parada que fem, ja prop de la desembocadura del Jordà al mar Mort, és a Qasr el-Yehud, on una tradició situa la predicació de Joan i el baptisme de Jesús. El riu, que no és gens ample, fa de frontera amb Jordània, i a les dues ribes hi ha graons i baranes per poder ficar els peus a l'aigua sense perill de relliscar. En aquest paratge renovem les promeses del nostre baptisme i llegim el text evangèlic que narra el de Jesús. El Jordà és tan estret que sense haver de cridar gens podem canviar unes

paraules amb un grup de pelegrins italians que són a la banda jordana. Fem una foto de grup, no de tots, perquè quan han aparegut els fotògrafs alguns ja havien començat a tornar cap a l'autocar. Ens pregunten on ens allotjarem i ens asseguren que al vespre tindrem les fotos.

Continuem el camí cap al sud, fins a l'altre extrem del mar Mort, a Massada, la fortalesa-palau que Herodes el Gran va fer construir en una elevació rocosa amb la intenció que fos inexpugnable, i

Quasi tot el grup a la riba del Jordà.

i de carregar les maletes a l'autocar ens dirigim cap al sud, seguint la vall del Jordà, a una certa distància del riu, de manera que poques vegades el veiem, sinó que més aviat l'endevinem per les fileres d'arbres que el voregen. El paisatge és radicalment diferent del de Galilea, on hem vist força vegetació. Avui tenim un desert pedregós i terrós, el desert de Judea, i només hi ha verdor a tocar del Jordà.

Per aquells dies, Jesús vingué de Natzaret de Galilea i fou batejat per Joan en el Jordà. (Mc 1, 9)

Passejant per l'enorme fortalesa de Massada.

CRÒNICA

Detall de la panoràmica impressionant des de Massada.

Qumran.

Mar Mort.

que és l'últim lloc on els jueus van resistir el setge dels romans, un parell d'anys després de la destrucció del Temple de Jerusalem. Tot i que hi ha un camí per anar-hi a peu, nosaltres agafem el telefèric que ens porta fins a l'esplanada des d'on podem veure les restes dels campaments romans al peu de la fortalesa, i el mar Mort no gaire lluny, però sobretot ens fem càrrec de la grandiositat de la construcció, amb les diverses estances i patis, els banys rituals, els magatzems de queviures, les cisternes, les canalitzacions d'aigua i també la sinagoga on encara avui acudeixen moltes famílies jueves en dates assenyalades.

Després de la visita a Massada tornem cap al nord fins a Qumran, on dinem al restaurant del petit museu que hi ha al costat de les excavacions. En una de les moltes coves d'aquest lloc es van trobar el 1947 uns manuscrits del segle I aC, uns pergamins amb textos bíblics de l'Antic Testament i documents interns de la comunitat d'essenis –un moviment del judaisme– que va viure en aquesta zona fins a mitjans del segle I dC. A partir de la troballa es va anar excavant i va continuar la descoberta de manuscrits, que actualment es conserven a Jerusalem. Un recorregut per l'exterior pedregós i terrós ens permet veure restes d'edificis i l'entrada d'algunes coves.

Amb un cop de cotxe ens arribem a una platja del mar Mort disposats a experimentar la sensació de no enfonsar-nos sense necessitat de nedar. Al costat de la platja hi ha vestidors i dutxes, i un bar amb taules sota l'ombra d'un encanyissat. Un rètol lluminós ens informa que la temperatura és de 42°! El bany resulta divertit, però una mica difícil perquè els peus es

CRÒNICA

Jerusalem. Mont Scopus.

claven al llot i caminar és tota una proesa, sense comptar que no es veu el fons a causa del fang que els banyistes aixequen en intentar avançar. Qui més qui menys necessita ajuda per estirar-se a l'aigua, però sobretot per tornar-se a posar dret!

Després del bany és hora d'encaminar-nos a Jerusalem, per una carretera que es va enfilant pel desert per salvar els 1.200 metres de desnivell que hi ha entre els 400 sota el nivell del mar de la zona del mar Mort i els 800 de Jerusalem. Continuem entre pedres i terra, ja que el desert arriba fins a tocar a Jerusalem, i només de tant en tant veiem oasis més o menys extensos.

Melquisedec, rei de Salem, va portar pa i vi. (Gn 14, 18)

La primera parada a la Ciutat Santa la fem al Mont Scopus, un magnífic mirador sobre la ciutat, on la Ronit ens dona la benvinguda amb un parlament molt emotiu i ens ofereix pa i vi, en memòria dels presents que Melquisedec va fer a Abraham. El vi ens el serveix en unes diminutes copes de fusta d'o-

livera que ens quedem com a record d'aquest moment únic.

Va caient la tarda i ja és hora d'anar a la residència de les franciscanes de Maria (*White sisters*), a tocar de la porta de Damasc, una de les portes de la Ciutat Vella, al barri musulmà. El carrer està tallat per obres i l'autocar ens deixa a uns cent metres de la residència, i això ens permet tenir un primer tast de l'animació que hi ha en aquesta zona, a causa del Ramadà. Encara hi ha claror de dia, però ja hi comença a haver molt bullici, amb paradetes on venen aliments i begudes, i amb tot de gent anant i venint.

Abans d'instal·lar-nos a les habitacions anem al menjador, i mentre sopem arriben els fotògrafs d'aquest matí al Jordà, que ens porten moltes còpies perquè més tard ens les mirem, i que cadascú es quedi les que vulgui i un de nosaltres vagi recollint els diners, que ells ja passaran demà. També durant el sopar -i contràriament al que ens havia dit abans-, la responsable de la residència ens aconsella no sortir aquesta nit, perquè hi pot haver aldarulls. Mentre hem estat a Gali-

lea gairebé ens havíem oblidat dels conflictes a Gaza i Cisjordània, però es veu que avui hi ha hagut un mort a Ramallah, molt a prop de Jerusalem. Decidim, doncs, quedar-nos a la residència i passar una estona al jardí, on fem la coneixença d'uns altres hostes, uns joves salesians polonesos. La temperatura és fresqueta, ben diferent de la calor que ens ha acompanyat fins avui.

De cara a les nits que passarem a Jerusalem, les monges ens avisen que no ens alarmem per un petard molt fort que sentirem a les quatre de la matinada, que no és res més que l'avís perquè els musulmans es llevin i facin un bon esmorzar abans que es faci de dia i hagin de començar el dejuni prescrit durant el mes del Ramadà. Sort que ens han avisat, ja que el petard és realment molt sorollós.

Dia 25 de juliol, divendres

De les paradetes, la gent, el soroll i l'animació que hi havia al vespre, al matí no en queda res, tret de caixes, plàstics, papers... i una brigada de neteja. La guia proposa canvis en el programa del matí per evitar les aglomeracions que hi pot haver avui, últim divendres de Ramadà, ja que es preveu que molts musulmans vagin a l'oració dels divendres a l'esplanada del Temple, on hi ha la mesquita d'Al-Aqsa, el tercer lloc sant de l'islam després de la Meca i Medina. Acceptem la proposta i després d'esmorzar anem als afores de Jerusalem, al poble d'Ein Karem, situat en una vall frondosa i verda.

Maria se n'anà de pressa a la muntanya, a un poble de Judea, va entrar a casa de Zacaries i saludà Elisabet. (Lc 1, 39-40)

CRÒNICA

Ein Karem. La Visitació. Escoltant la Ronit, la nostra guia.

Segons la tradició cristiana, aquí Elisabet va rebre la visita de Maria després de l'anunci de l'Àngel, i aquí va néixer Joan Baptista. A la plaça de davant de l'església de la Visitació hi ha unes rajoles amb el text del Magníficat en moltes llengües, i no hi falta el català: foren precisament els Oblats benedictins de Montserrat els qui hi portaren la majòlica corresponent l'any 1977. Al nivell d'aquesta plaça hi ha l'església més antiga, a sobre de la qual s'aixeca un altre temple accessible per unes escales exteriors. Resem Laudes a l'església inferior, que conserva una cavitat a la roca on -sempre segons la tradició- Elisabet va amagar el petit Joan durant la matança dels Innocents.

De camí cap a l'església de Sant Joan Baptista -al mateix poble d'Ein Karem- ens aturem a la font que dóna nom al poble, ja que Ein Karem vol dir "font de la vinya", que avui també es coneix com a

font de Maria. Al davant de l'església de Sant Joan hi ha -com hem vist a la Visitació- una bona colla de majòliques, en aquest cas amb el text del Benedictus en múltiples idiomes. I a l'interior, unes escales baixen a una gruta on una inscripció assenyala el lloc on hauria nascut el Baptista.

En aquesta església coincidim amb un grup de pegrines episcopalianes de Londres, però d'ascendència africana. Es fan notar no tan sols perquè vesteixen túniques i turbants blancs, sinó perquè són

unes dones molt altes i corpulentes. Les tornarem a trobar en un altre moment.

Tornem a Jerusalem, però ens quedem en una zona allunyada del centre, concretament al Museu de l'Holocaust, un conjunt format per edificis moderns i jardins bellíssims, dedicat a la memòria dels milions de jueus que van morir als camps d'extermini nazis. El museu guarda tota mena de documentació, objectes personals, vídeos amb testimonis de supervivents, fotos, mapes, quaderns esco-

Ein Karem. Església de Sant Joan Baptista.

CRÒNICA

Maqueta de la ciutat antiga de Jerusalem.

lars... i els noms de totes les víctimes de qui es té constància. És una mostra de la maldat de què és capaç la naturalesa humana. Com a contrast, a l'exterior, entre els arbres i flors que envolten el museu hi ha les plaques de record i homenatge als Justos de les Nacions, persones que durant el règim nazi van ajudar els jueus en el que van poder.

Per acabar el matí, la Ronit ens porta a un jardí on hi ha una gran maqueta, a escala 1:50, que reproduïx Jerusalem tal com era en temps de Jesús.

Seguidament ens dirigim a Betlem, en territori de l'Autoritat Palestina, raó per la qual al punt fronterer haurem de canviar de guia, d'autocar i de conductor. Ens

havien recomanat molt que no ens descuidéssim els passaports, però no ens els demana ningú. Baixant cap a Betlem passem molt a prop de Deir et-Tantur, on per decisió personal de Pau VI Montserrat hi

Betlem. Basílica de la Nativitat, on s'entra per la porteta del fons.

CRÒNICA

Betlem. Basílica de la Nativitat. Punt on es venera el naixement de Jesús.

fundà una petita comunitat (1971-1983) al servei de l'Institut ecumènic que s'hi creà; en fem memòria, com també de tants monjos coneguts que hi residiren. El guia que ens acompanyarà aquesta tarda es diu Jorge, és palestí i cristià, com una gran part de la població de Betlem, i ha viscut molts anys a Colòmbia.

Anem directament a dinar, al restaurant Nissan, propietat d'una família cristiana, que també té la

gran botiga de records on anirem abans de marxar de Betlem. A causa dels conflictes entre Palestina i Israel, els habitants de Betlem, que solien treballar a Jerusalem, fa temps que hi tenen limitat l'accés i pràcticament només poden viure dels serveis d'hostaleria i comerç que ofereixen als pelegrins i turistes. Al final del dinar tenim postres especials, gentilesa d'en Jaume Bacardit, que avui celebra el sant. Tots li diem Per molts anys!

Betlem. Celebrem l'Eucaristia en una capella de la Basílica de la Nativitat.

Mentre eren allà [a Betlem] se li van complir els dies, i va néixer el seu fill primogènit. (Lc 2, 6)

Havent dinat ens arribem a la basílica de la Nativitat, considerada una de les més antigues del món, ja que tot i alguna reforma feta en temps de les Croades conserva l'estructura de l'església del segle VI, aixecada al lloc on els primers cristians ja situaven el naixement de Jesús. Baixem a la gruta de la Nativitat, on una estrella de plata sobre el paviment de pedra marca el punt venerat des dels primers segles, i celebrem l'Eucaristia en una de les capelles del santuari.

De camí cap a l'autocar, el guia ens ensenya de lluny el camp on uns pastors que passaven la nit al ras van rebre el primer anunci del naixement del Messies. A la tornada, a la frontera hem de canviar una altra vegada de vehicle, conductor i guia, i aquesta vegada tampoc no ens demanen els passaports, però sí que pugem a l'autocar dos soldats israelians, un noi i una noia, armats amb metralleres, com la majoria de soldats que patrullen pels carrers. Ella, per les faccions i el color de la pell, deu ser procedent d'Etiòpia, on des de temps antics hi havia hagut un gran nombre de jueus, molts dels quals van emigrar a Israel en la segona meitat del segle XX. Ens pregunten d'on som i ens desitgen una bona estada al seu país. En el trajecte fins a la residència resem les Vespres.

Havent sopat fem un passeig per la Ciutat Vella començant pel barri musulmà, on amb prou feines es pot circular per la gentada que omple els carrerons, amb l'animació i el soroll propis d'un vespre de Ramadà. Per sort anem amb una cicerone que ens indica el millor camí: una religiosa vedruna valen-

CRÒNICA

ciana que resideix a Jerusalem, germana de congregació de la nostra companya de pelegrinatge Josefina Peñarroya. A mesura que anem deixant el barri musulmà i entrem als barris cristià i jueu, els carrers es tornen més silenciosos i més buits, fins que ens acostem al Mur de les Lamentacions, on també hi ha molta animació, ja que per als jueus ha començat el dissabte, el *shabat*, i molts van a resar al Mur. Els homes i les dones pregunten en zones separades, les dones sense cap requisit especial, però els homes s'han de posar la quipà, una mena de solideu. A l'entrada de la zona de pregària hi ha unes safates amb quipàs a disposició dels que no en portin.

Abans de tornar a la residència passem una bona estona a la gran plaça que hi ha davant del Mur, lloc sagrat per als jueus pel lligam que té amb el Temple de Jerusalem. De fet,

el Mur és la paret de contenció de l'esplanada on s'aixecava el Temple, i on des de fa segles hi ha la mesquita d'Al-Aqsa i la de la Roca, amb la característica cúpula daurada.

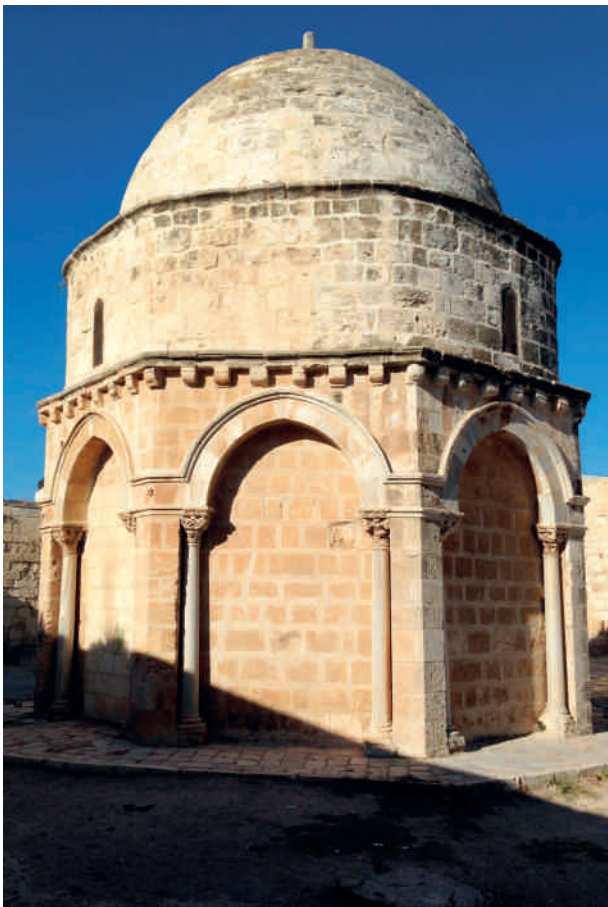
Dia 26 de juliol, dissabte

Jesús va sortir amb els seus deixebles cap a l'altra banda del torrent de Cedró. Allà hi havia un hort, i Jesús hi entrà amb els seus deixebles. (Jn 18, 1)

Després d'esmorzar anem amb l'autocar fins a la part alta de la muntanya de les Oliveres, separada de la ciutat pel torrent Cedró. Des de fa segles és un lloc de pelegrinatge en record de diversos moments de la vida de Jesús, moments commemorats per diverses capelles i paratges que anem trobant en el nostre passeig matinal, durant el

qual fem una parada per resar Laudes en una petita clariana on hi ha uns pedrissos. Entre les capelles d'aquesta muntanya hi ha la de l'Ascensió, la del Pater Noster -amb un claustre adornat amb rajoles on podem llegir el Parenostre en les diverses llengües, també en català-, la de Dominus Flevit (*el Senyor va plorar*) -on Jesús, a la vista de la ciutat, va plorar per Jerusalem- i la basílica de l'Agonia (també anomenada de les Nacions), al lloc de l'hort de Getsemaní. Aquests edificis han estat destruïts i reconstruïts diverses vegades al llarg dels segles, però la majoria conserven restes antiquíssimes -mosaics, murs i inscripcions- que demostren que poc després del temps de Jesús ja eren llocs de pelegrinatge.

Prop de la basílica de l'Agonia, l'Hort de les Oliveres ens permet veure arbres mil·lenaris, que ja hi

Jerusalem. Capella de l'Ascensió dins la qual fem una estona de pregària.

Jerusalem. Capella del Pater Noster.

CRÒNICA

Jerusalem. Cenacle, en una capella del qual celebrem l'Eucaristia.

Jerusalem. Masmorra de la capella de Sant Pere in Gallicantu.

eren en temps de Jesús, i arbres que en temps moderns hi han plantat pelegrins il·lustres.

Encara tenim temps d'anar a la Ciutat Vella, a l'església de l'Ecce Homo, construïda sobre el Pretori, el tribunal de Pilat. Baixem al soterrani, el Litòstrotos, és a dir, el pati empedrat on Pilat va mostrar Jesús als jueus després de fer-lo assotar.

Dinem al restaurant del Centre Notre Dame de Jerusalem, una ins-

titució que depèn de la Santa Seu i que funciona com a residència i centre de convencions i exposicions, en un edifici molt gran, un autèntic palau, situat en un lloc elevat prop de la muralla, a l'exterior de la Ciutat Vella.

[Els deixebles] van arribar a la ciutat, ho trobaren tot tal com Jesús els ho havia dit i prepararen el sopar pasqual. (Mc 14, 16)

A la tarda anem a la munyanya de Sió, conquerida pel rei David i

tantes vegades anomenada en la Bíblia. És un dels turons que queden fora muralla, però a molt poca distància. Primer entrem a l'església de la Dormició de Maria, i després a la sala on hi ha el monument funerari que es coneix com la tomba de David, molt venerada pels jueus, des d'on s'accedeix al Cenacle, una sala gòtica del segle XIV, de decoració molt sòbria. En una de les capelles d'aquest edifici situat on la tradició considera que hi havia la sala escollida per Jesús per fer el sopar pasqual amb els deixebles celebrem l'Eucaristia en memòria d'aquell primer Dijous Sant. Avui presideix la celebració mossèn Antoni Guixé.

Pere tornà a negar-ho, i a l'instant el gall cantà. (Jn 18, 27)

També visitem aquesta tarda, a la mateixa muntanya de Sió, Sant Pere in Gallicantu, una capella situada al lloc que ocupava la casa de Caifàs, on Pere va sentir el cant del gall després d'haver negat el Mestre. Unes escales estretes ens porten a la masmorra on potser van tancar Jesús abans de portar-lo a Pilat.

De retorn a la residència ens afegim a la pregària de Vespres de les monges, a la seva capella. En el sopar d'avui tenim xampany, obsequi d'en Joaquim Armengol, a qui tots felicitem el sant. Es tracta d'un xampany rosat i una mica *sui generis*. En Joaquim l'ha encarregat a la cuina de la residència i ens han servit unes quantes ampolles, gairebé totes diferents. I després de sopar fem un passeig nocturn de ben bé un parell d'hores, amb autocar i a peu, per la part nova de Jerusalem. Aquesta activitat, fora de programa, ens la va proposar ahir la Ronit, i ens va semblar que valdria la pena. La primera parada

CRÒNICA

Jerusalem. Via Dolorosa.

Cristians etiòps pregant prop del Sant Sepulcre.

és en un turó on, entre zones enjardinades, hi ha diversos edificis públics, dels quals destaquen la Knesset, el parlament israelià, i el Tribunal Suprem. Davant de la Knesset hi ha una gran menorà, el canelobre de set o nou braços símbol d'Israel. Durant el trajecte hem pogut veure de l'autocar estant la residència presidencial, un xalet auster que no destaca dels edificis veïns, ocupat fins fa dos dies pel president Shimon Peres, que justament abans-d'ahir va acabar el seu mandat.

En aquesta sortida nocturna fem un recorregut a peu per una avinguda moderna, el carrer Mami-llah, amb les mateixes botigues de marca i els mateixos cafès que es poden trobar a qualsevol altra gran ciutat.

Un dels barris que travessem sense baixar de l'auocar és Me'a She'arim, construït al segle XIX, on resideixen jueus ultraortodoxos que segueixen escrupolosament la Llei i vesteixen com vestien al segle XVIII els seus avantpassats de l'Europa central: els homes, fins i tot nois jovenets, amb abric i barret negres, i les dones amb faldilla a mitja cama, brusa de màniga llarga i un mocador al cap, lligat al clatell.

En canvi, sí que passem a peu pel barri de Yemin Moshe, també del segle XIX, amb escales i carrers costeruts on sembla que no hi hagi ningú, si no fos que es veu llum darrere alguna finestra. Al peu d'aquest barri hi ha un curiós molí de vent de l'estil dels molins holandesos.

No ens queda gaire lluny la Ciutat Vella i fem una altra visita al Mur, abans de tornar a la residència.

CRÒNICA

Jerusalem. Basílica del Sant Sepulcre.

Dia 27 de juliol, diumenge

Per què busqueu entre els morts aquell qui viu? No és aquí: ha ressuscitat. (Lc 24, 5)

Esmorzem molt d'hora i ens dirigim caminant cap a la Ciutat Vella, però no hi entrem per la porta de Damasc, que tenim a tocar, sinó per una altra porta més cap a llevant, la d'Herodes, que ens porta a la Via Dolorosa, un seguit de carrers on és tradició fer-hi el Viacrucis. El recorregut, que comença prop d'on hi havia el Pretori i acaba a l'interior de l'església del Sant Sepulcre, consta de les catorze estacions tradicionals, marcades amb una creu a la paret. Les primeres estacions són al barri musulmà, en alguns dels carrers que aquests dies al vespre hem vist tan

concorreguts, però que ara estan gairebé deserts. Fem el trajecte seguint el costum tradicional, d'acord amb l'esquema preparat pel pare Jordi: a cada estació llegim el

text bíblic corresponent, un comentari i una pregària, i avancem fins a la següent entonant un cant. De tant en tant, alguna persona que va a la feina –el diumen-

Jerusalem. Mur de les Lamentacions.

CRÒNICA

Jerusalem. Pregària i lectura al Mur.

ge és feiner a Israel- saluda amb un gest respectuós.

La basílica del Sant Sepulcre ha sofert moltes transformacions al llarg de la història, com tants dels llocs de Terra Santa que hem conegut aquests dies. S'hi barregen estils diferents, no tan sols perquè corresponen a diverses èpoques sinó també perquè s'hi reflecteixen els estils propis de les diverses confessions cristianes que comparteixen la

guarda del Sepulcre, principalment armenis, grecs i els franciscans de la Custòdia de Terra Santa.

A l'interior de la basílica hi ha tres punts d'especial veneració: el Calvari o Gòlgota –al qual s'accedeix per una escala a la dreta de l'entrada-, la Pedra de la Unció –on segons la tradició va ser dipositat el cos de Jesús davallat de la Creu- i el Sepulcre.

Com que és diumenge hi ha diverses celebracions, i de tant en tant veiem passar grups de clergues armenis, ortodoxos, coptes o catòlics romans que es dirigeixen a la capella on celebraran el seu culte, o vénen de celebrar-lo. Nosaltres celebrem l'Eucaristia a la capella que ens han assignat, la de Maria Magdalena.

Quan sortim de la basílica passem pel barri jueu de la Ciutat Vella i passem pel *Cardo Maximus*, el principal eix nord-sud de les ciutats romanes, del qual es conserven unes columnes amb capitells corintis. L'autocar ens espera fora muralla, no gaire lluny del Mur de les Lamentacions, que ara tenim ocasió de veure de dia.

Dinem a la Trattoria Polly, en un barri modern al sud de la Ciutat Vella. Dinem a l'aire lliure, però a l'ombra, i al final del dinar tenim la sorpresa de rebre la visita d'un representant oficial que ens adreça unes paraules en castellà i ens dóna a cadascú el Certificat de Pelegrí,

Jerusalem. Porta de Damasc.

Tot el grup al jardí de la residència on ens allotjàrem a Jerusalem.

firmat pel ministre de Turisme i l'alcalde de Jerusalem.

L'autocar ens torna a acostar a la Ciutat Vella per anar a l'església de Santa Anna, que des de la seva construcció al segle XII ha sofert molt poques transformacions i per tant presenta una gran harmonia. Una tradició assenyala que l'església es va edificar sobre la casa de Joaquim i Anna, que seria a la cripta on s'han trobat indicis que ja els primers cristians consideraven que aquell lloc era digne de veneració. A l'església, un grup de pelegrins interpreten uns cants i ho fan tan bé que els prenem per un cor professional, però ens aclareixen que són un grup familiar, procedent de Suïssa.

Al costat de l'església de Santa Anna veiem dues grans cisternes que proveïen d'aigua la zona del Temple i que reben el nom de piscina probàtica (piscina de les ovelles, a causa del nom d'una antiga

porta de la muralla, la porta de les Ovelles). Aquesta piscina podria ser l'escenari d'un miracle de Jesús descrit en el capítol cinquè de l'evangeli de Sant Joan. Vam sortir de la Ciutat Vella per la porta dels Lleons, oberta al mur oriental; rep el nom d'uns relleus que l'adornen i que representen dos felins que més aviat semblen lleones o panteres.

S'acosta el final de l'estada a Jerusalem i ocupem l'estona abans de sopar fent algunes compres o passejant pels voltants de la residència.

Dia 28 de juliol, dilluns

A les 4 sonen els despertadors, per poder esmorzar abans de les 5, l'hora que la Ronit ens va marcar per sortir cap a l'aeroport, a uns 60 km. L'avió no surt fins a les 9 toques, però hem de tenir prou temps per fer els tràmits de control de passaports i equipatges. De Jerusa-

lem a l'aeroport, doncs, fem el trajecte de fosc, de manera que no veiem el paisatge. Tot just clareja quan hi arribem.

Abans d'acomiar-nos de l'excel·lent guia que ha estat la Ronit fem una foto de grup i, complets els tràmits, embarquem cap a casa. El vol, pacífic i sense núvols que impedeixin la visió de les zones que sobrevolem. Amb l'ajuda d'un mapa distingim perfectament, des de les finestres de la dreta, les tres penínsules que formen el sud del Peloponès i més tard sobrevolem la punta de la bota italiana i veiem, des de les finestres de l'esquerra, l'illa de Sicília, amb l'Etna.

Cap a la una aterrem al Prat i ens acomiadem els uns dels altres, tot agraint-nos mútuament l'agradable companyia dels dies que hem compartit en una terra de tant significat per als cristians. En donem gràcies a Déu.

NOTIFICACIONS

ENTRADES I OBLACIONS

El 14 de desembre de 2014, dominica Gaudete, en l'Eucaristia celebrada a la una a Montserrat van fer l'oblació benedictina la **Maria Carme Gisbert Revilla**, de Barcelona, l'**Antoni Pallejà Diaz**, de Santa Coloma de Gramenet, i en **Joan Ramon Pujol Anguera**, de Benissanet. Tots tres havien fet l'entrada com a candidats el 20 de març del mateix any, dominica Laetare, després de la Missa Conventual a Montserrat.

I en la dominica Gaudete del 2015, el 13 de desembre, igualment en l'Eucaristia que vam celebrar a la una a Montserrat van fer l'oblació benedictina l'**Eulàlia Grivé Solé**, de Sant Cugat del Vallès, en **Jaume Duran Navarro**, de Barcelona, i l'**Alejandro Ruano Clemente**, de Sabadell. L'Eulàlia havia fet l'entrada en la dominica Laetare, el 15 de març després de la conventual, al cambril de Montserrat, mentre que en Jaume i l'Alejandro la van fer, també al cambril, el 6 de juny abans de Vespres.

En totes les celebracions els nous oblats estigueren acompanyats per un grup nombrós d'oblats i de diversos familiars i amics. Juntament amb ells, doncs, tots en donem gràcies a Déu.

NOTIFICACIONS

ELS NOSTRES DIFUNTS

OBLATS

Maria Àngels Rosat Magrinyà, de Sta. Coloma de Gr.
(+ 2-IV-2010; obl.: 20-III-1977)

Jordi Subirana Carreras, de Barcelona (+ 19-VII-2012;
obl.: 7-III-1948)

Francesc Girona Planell, de Terrassa (+ II-2013; obl.:
11-XII-1955)

Josep Morató Rovirosa, de Vilafranca del Penedès
(+ 15-IV-2014; obl.: 15-VIII-1980)

Francesca Guilà Ximenes, de Barcelona (+ 4-V-2014;
obl.: III-1936)

Conxita Masclans Holgado, de Caldes de Montbui
(+ 12-V-2014; obl.: 12-XII-93)

Albert Tort Chércoles, de Vilanova i la Geltrú (+ 23-
V-2014; obl.: 15-XII-96)

Vicenç Relats Arimon, de Lliçà d'Amunt (+ 4-VIII-
2014; obl.: 13-XII-1987)

Àgueda Pallarès Cervera, vda. Aloy, de Sta. Coloma de
Gr. (+ 3-IX-2014; obl.: 16-XII-1984)

Carme Tres Franquet, de Barcelona (+ 4-X-2014; obl.:
10-V-1942)

Antoni Riquelme Pons, de Barcelona (+ 5-X-2014;
obl.: 13-XII-1998)

Cèlia Sánchez Abeya, de Martorell (+ 3-I-2015; obl.:
16-XII-1990)

Maria Carme Massip Buxó, de Badalona (+ 30-I-
2015; obl.: 28-III-1954)

Lluís Doménech Navarro, de Barcelona (+ 13-II-2015;
obl.: 16-XII-1990)

Josefa (Pepita) Mir Gómez, de Mataró (+ 11-VI-2015;
obl.: 11-XII-1994)

Maria Padró Abril, vda. Palau, de Barcelona (+ 19-X-
2015; obl.: 14-XII-1986)

Joan Ramoneda Vallhonrat, de Sabadell (+ 3-XI-2015;
obl.: 15-XII-1996)

Maria Xicola Altimira, de Barcelona (+ 10-XI-2015;
obl.: 15-XII-1985)

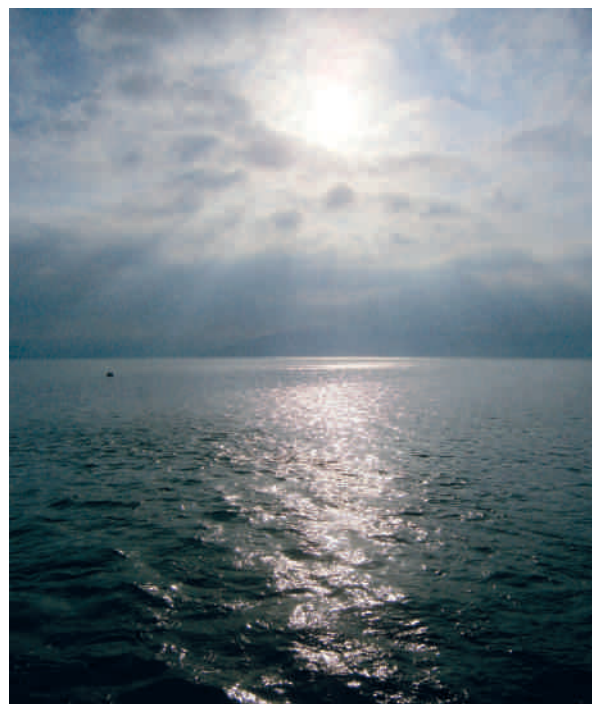
FAMILIARS

i algunes persones per alguna raó molt vinculades als oblats

Lluís Martí Bosch, cunyat de l'Àurea Saldes (+ 27-
XII-2013)

Albina Francitorra Aleñà, àvia d'en Xavi M. Roig
(+ 31-XII-2013)

Dolors Maristany Iborra, germana d'en Jacint
Maristany (+ 16-II-2014)

Antoni Burgués Vila, espòs de la Carmina Illa (+ 17-
III-2014)

Agustí Grau Fonts, cunyat de la Faustina Font (+ 5-V-
2014)

Narcís Castanyer i Bachs, germà del pare Jordi (+ 19-
IX-2014)

Albert Llorca i Gili, pare de l'Adolf Llorca (+ 29-XII-
2014)

Rosa Sempere, mare de Mn. Antoni Mezquida (+ 11-
I-2015)

Joan Martí Pujadas, pare d'en Gener Martí (+ 13-I-
2015)

Joaquim Farràs Corominas, germà de la Pilar Farràs
(+ 30-I-2015)

Ramon Costa Fortuny, fill de la Mt. Fortuny Fusté,
cosina de la Mt. Fortuny Gay (+ 9-II-2015)

Isabel Dasí Dasí, germana de l'Eliseu Dasí (+ 5-III-
2015)

Antoni Mir Montaner, cunyat d'en Pere Jané (+ 7-III-
2015)

Xavier Carnicer, nebot de l'Àurea Saldes (20-VIII-
2015)

Consol Rivero, tia del pare Jordi (21-IX-2015)

Maria Pera Llenas, mare de la Ramona Brescó i cosina
de la Montserrat Llenas (+ 13-X-2015)

Joan Montoriol Crusells (+ 26-XI-2015)

NOTIFICACIONS

OBLATS BENEDICTINS CALENDARI D'ACTIVITATS 2016

GENER

11-15

Inscripcions: Regla B. i Trobada

30-31

REGLA B. (12.15 del matí) / TROBADA (5 de la tarda)

FEBRER

15-19

Inscripcions: Domínica Laetare

17-18-19

EUCARISTIA – Conferències quaresmals a Lestonnac (2/4 de 8 del vespre)

MARÇ

6

DOMÍNICA LAETARE

14-18

Inscripcions: Regla B. i Recés / Inscripcions: excursió de primavera

ABRIL

2

EUCARISTIA a l'altar de Sant Benet de la catedral de Barcelona (11 del matí)

9-10

REGLA B. (12.15 del matí) / RECÉS (5 de la tarda)

25-29

Inscripcions: Regla B. i Trobada

30

EXCURSIÓ de primavera

MAIG

14-15

REGLA B. (12.15 del matí) / TROBADA (5 de la tarda)

26

EUCARISTIA – Conferència a Lestonnac (2/4 de 8 del vespre)

30-3 juny

Inscripcions: Regla B. i Recés

JUNY

18-19

REGLA B. (12.15 del matí) / RECÉS (5 de la tarda)

JULIOL

2a quinzena

(dates a concretar) VIATGE d'estiu

AGOST

22-26

Inscripcions: Regla B. i Trobada

SETEMBRE

10-11

REGLA B. (12.15 del matí) / TROBADA (5 de la tarda)

19-23

Inscripcions: Exercicis espirituals

OCTUBRE

8-12

EXERCICIS ESPIRITUALS a Montserrat (comencen a les 5 de la tarda)

27

EUCARISTIA – Conferència a Lestonnac (2/4 de 8 del vespre)

31-4 novembre

Inscripcions: Regla B. i Recés

NOVEMBRE

19-20

REGLA B. (12.15 del matí) / RECÉS (5 de la tarda)

21-25

Inscripcions: Domínica Gaudete

DESEMBRE

11

DOMÍNICA GAUDETE

 Inscripcions/secretaria: Àurea Saldes (932131674 / 666347955 - procureu cenyir-vos als dies indicats)

Informació general: Faustina Font (653343562)

Informació tresoreria: Jordi Gubern (937279062 / 686210495)

DESITJAR LA VIDA ETERNA
AMB TOT EL DELER ESPIRITUAL.
TENIR CADA DIA LA MORT
PRESENT DAVANT ELS ULLS.

(RB 4,46 i 47)

